

УНИВЕРЗИТЕТ "ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ" – ШТИП

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ

Втор циклус на студии

Група: Менаџмент на образование и образовни политики

МАГИСТАРСКА РАБОТА

**ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА И МЕСТОТО И
УЛОГАТА НА ГРАДОНАЧАЛНИКОТ ВО ОРГАНИЗАЦИЈАТА И РАКОВОДЕЊЕТО
СО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА**

ментор

Проф.др. Владо Петровски

студент

Ласовска Благица

Бр.индекс 21 490

Штип октомври 2012

Комисија за оценка и одбрана

**Ментор:
(Член)**

Проф.др. Владо Петровски

Универзитет “Гоце Делчев” - Штип

Претседател: Проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева

Член : Проф. д-р Снежана Мирасчиева

Научно поле:

Општествени науки

Датум на одбрана:

БЛАГОДАРНОСТ

Чувствувам потреба, искрено да се заблагодарам на големата поддршка на мојот ментор, почитуваниот:

Проф. Д-р. Владо Петровски

За пружената помош околу изработката на трудот. Неговата професионалност, непосредност и искуство, многу ми помогнаа во изработката на трудот.

Благодарност и до сите градоначалници, директори и претседатели на училишни одбори, кои ми помогнаа да го споведам истражувањето, што одвоија од своето време и соработуваа во текот на собирањето на податоците за изработката на трудот.

Искрено Ви благодарам,
Благица Ласовска

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ

Втор циклус на студии

Група: Менаџмент на образование и образовни политики

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

**ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА И МЕСТОТО И
УЛОГАТА НА ГРАДОНАЧАЛНИКОТ ВО ОРГАНИЗАЦИЈАТА И
РАКОВОДЕЊЕТО СО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА**

ментор

Проф.д-р. Владо Петровски

Благица

студент

Ласовска

Бр. индекс 21 490

Штип, јуни 2012 год.

СОДРЖИНА

АБСТРАКТ	4
ABSTRACTS	5
КЛУЧНИ ЗБОРОВИ	6
ВОВЕД	7
I. ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ ..	10
1. ПОИМ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ	11
2. РЕЛЕВАНТНИ ИСТРАЖУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ	13
3. ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА ОБРАЗОВАНИЕТО	14
3.1. ПОИМОТ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА	14
3.2. ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА ОБРАЗОВАНИЕТО НА РМ	15
4. НИВОА НА ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС	19
5. ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА И ОБРАЗОВАНИЕТО	20
5.1. ЛИСТА НА ПРАВА И ОБВРСКИ НА ГРАДОНАЧАЛНИКОТ	21
5.2. ЛИСТА НА ПРАВА И ОБВРСКИ НА СОВЕТОТ НА ОПШТИНАТА	22
6. ФИНАНСИСКИ АСПЕКТИ НА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА и ОБРАЗОВАНИЕТО	25
6.1. ПРАКТИЧНИ ИСКУСТВА ОД ФИНАНСИСКИ АСПЕКТ	27
7. ИНСТИТУЦИОНАЛНО ГРАДЕЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ	29
7.1. УЧИЛИШЕН ОДБОР (УО)	29
7.2. ДИРЕКТОР	31
7.3. СОВЕТ НА РОДИТЕЛИ	32
8. ПРЕДИЗВИЦИ И ПРОБЛЕМИ	33
9. МИСИЈА НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	35
10. ЦЕЛИ НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	36
11. ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ	38
12. ВОВЕДУВАЊЕ НА ДЕВЕТГОДИШНОТО ВОСПИТАНИЕ и ОБРАЗОВАНИЕ ВО РМ	39

12.1. АНАЛИЗА НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РМ И ДРУГИ ЗЕМЈИ	39
12.2. ШТО СОДРЖИ НОВИОТ КОНЦЕПТ	40
12.3. ВАЖНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА НАСТАВЕН ПЛАН	41
 II. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	42
1. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	42
2. ЦЕЛ И КАРАКТЕР НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	43
3. ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	44
4. ХИПОТЕЗИ	45
5. ВАРИЈАБЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ	46
6. МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ	47
7. ПОПУЛАЦИЈА И ПРИМЕРОК	48
8. СТАТИСТИЧКА ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ	49
9. ОРГАНИЗАЦИЈА И ТЕК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	50
10. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ	51
10.1. ИНТЕРВЈУ ГРАДОНАЧАЛНИЦИ	52
10.2. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО УЧИЛИШНИ ОДБОРИ	64
10.3. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ДИРЕКТОРИ	75
 ЗАКЛУЧОК	91
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	97
ПРИЛОГ 1	101
ПРИЛОГ 2	104
ПРИЛОГ 3	107

АБСТРАКТ

Образованието претставува најголема инвестиција, најважна детерминанта за секоја држава во глобалната архитектура на менаџмент и претприемаштво.

Во таква констелација на глобални односи, брз развој на технологијата и напредок во науката, Република Македонија по своето осамостојување започна со реформи во областа образование. Основното образование, како еден од подсистемите на образованието во Република Македонија е клучно пред се' заради тоа што се работи за првиот значаен социјален контекст (вон семејството), каде се стекнува односот кон знаењето, одговорноста и работните навики и се социјализира во духот на општествените вредности. Како ќе се развива овој систем, зависи од позитивните законски прописи и самата негова структура, но и од самите учесници во воспитно-образовниот процес.

Во образовниот систем на Република Македонија, основното образование е најважната, почетна алка во синџирот на подсистеми на образование. Неговото усогласување со европските критериуми и практикување е битен момент во издигнување на здрави, самостојни генерации, кои во глобалното општество кое претстои ќе можат да се соочат со сите предизвици кои им претстојат.

По немилите настани во 2001 година, со потпишувањето на Охридскиот Рамковен Договор започна процесот на децентрализација и делегирање на надлежностите на локалната самоуправа.

Во овој труд ќе го објасниме самиот поим на децентрализација, како се спроведува, како и влијанието на локалната самоуправа, поточно улогата на градоначалникот во менаџирањето на образовните институции. Колку градоначалникот, преку позитивните законски прописи, заедно со директорите (менаџерите) и нивните стручни служби, успеваат да ги решат секојдневните проблеми и предизвици, кои неминовно ги носи напредокот.

ABSTRACTS

Education is the biggest investment most important determinant for each country in the global architecture of management and entrepreneurship. In such a constellation of global relations, rapid development of technology and advances in science, the Republic of Macedonia after its independence, began reforms in education. Primary education as one of the subsystems of education in Macedonia is crucial mainly because it is first important social context (outside of family), which obtains the relation to knowledge, responsibility and working habits and socialize in a spirit of social values as you develop this system depends on the positive legal regulations and the its structure, but the participants themselves in the educational process.

The educational system of the Republic of Macedonia, primary education is most important, the initial link in the chain of subsystems of education. His alignment with European criteria and practice is important time in raising healthy, self-generation, which in a global society that is ahead will be able to face all the challenges that lie ahead.

Mon trauma in 2001 with the signing of the Ohrid Framework Agreement started the process of decentralization and devolution of power to local governments.

This paper will explain the concept of decentralization has been implemented, and the impact of local government in particular the role of mayor in the management of educational institutions. How the Mayor, through positive legislation, together with the directors (managers) and their professional services, manage to solve everyday problems and challenges that inevitably brings progress.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ

- Основно образование – е дел од единствениот воспитно-образовен систем на РМ, во кој младите генерации се стекнуваат со општи применливи знаења што се потребни во секојдневниот живот или за натамошно образование.
- Децентрализација – како поим означува пренесување или делегирање на надлежностите од централната на локалната власт. Со други зборови претставува процес на прераспределба на овластувањата, одговорностите, финансиските ресурси и човечките ресурси.
- Градоначалник е лице кое на демократски избори, со гласање на граѓаните во општината во која живее, добива мандат да раководи со Локалната самоуправа.

ВОВЕД

„Образованието е фундаментално човеково право. Тоа им пружа на децата, младите и возрасните моќ критички да размислуваат, да прават избор и да си го подобрат животот. Го разбива затворениот круг на сиромаштија и е клучен елемент на економскиот развој.”¹

„Секој има право на образование. Образованието е достапно на секого под еднакви услови.”²

„Република Македонија ќе преземе мерки за гарантирање на еднакви можности во образованието за секој граѓанин без оглед на возраста, полот, способностите, етничката припадност и религиозна определба. Владата и Министерството за образование и наука се одговорни за обезбедување на еднакви услови за пристап до сите облици на образование за секој граѓанин.”³

Во Република Македонија и во светот воопшто, во последната деценија на минатиот и почетокот на овој век, во образовниот систем се сретнуваат мноштво иновации што се предизвикани од промените во опкружувањето.

Од една страна дојде до длабоки промени во хуманизмот и општествените уредувања, а од друга страна техничко-технолошкиот развој доживува експанзија до неслутени граници. Од науката се бараат нови решенија. Брзината на пренесување на информации постојано расте, а и јазот помеѓу развиените и неразвиените држави во светот постојано расте. Процесот на глобализација се промовира во сите сфери и стана општ тренд. Во такви услови се менуваат системите на вредности, а со тоа и начинот на живеење. Оваа нова планетарна архитектура предизвика иницијативи кои имаат за цел решавање на проблемите на народите во светот.

Националниот и меѓународниот успех на Република Македонија директно е детерминиран од егзистирање на високи стандарди во образованието, унапредување на истражувањето, како и употребата на современа информациска и комуникациска технологија.

1

(ЕФА, УНЕСКО)

2

(Устав на Република Македонија, член 44)

3

Национална програма за развој на образованието во РМ 2005-2015, стр.21, МОН

Зајакнувањето на конкуритивноста на државата во глобалните интеграциски процеси, воедно ќе значи продуцирање на квалитени кадри кои ќе можат да одговорат на сите предизвици.

Образованието мора да го карактеризира динамична и флексибилна структура која ќе овозможи непречена хоризонтална и вертикална мобилност на учениците и наставниот кадар.

Министрството за образование и наука на Република Македонија има општествена одговорност да создаде услови за унапредување на образованието. Тоа е главниот стожер на донесување на системски решенија во сферата на образованието. Но сепак, со процесот на децентрализација на образованието, Локалната самоуправа има не така мала улога во развојот и имплементирање на законските решенија во образовните текови.

Овде ќе се обидеме да ги објасниме поимите децентрализација како процес, надлежностите на локалната самоуправа во образованието и да донесеме заклучок колкаво е влијанието на локалните власти, односно градоначалникот во развојот на образовните институции. Секако, како поткрепа на изложеното, ќе бидат позитивните законски прописи, како и искуствата при работењето во оваа област.

Една од стратешките определби врзани за развојот на Република Македонија е подигањето на образовното ниво на населението, особено на децата и младите. Во економски контекст како македонскиот, човечкиот ресурс е можеби најзначајниот фактор со кој можеме да се вклучиме во процесите на глобалниот развој. Едновременно, меѓународната репутација на Република Македонија е непосредно детерминирана и од востановувањето на високи стандарди во образованието, засилување на креативноста и иновациите, негувањето на мултиетнички специфичности, како и културните различности и употребата на современа информациска и комуникациска технологија.

Основното образование во овој процес е клучно, пред се' заради тоа што се работи за најмладата популација. Ниеден повисок образовен систем не може во целост да ги надомести пропустите и грешките направени во рамките на основното образование.

Промените како светски тренд во основното образование кај нас се разбираат и прифаќаат како неминовност условена од потребите за отвореност и кореспонденција на нашето образование со она во развиените земји. Тоа

значи надминување на еден систем кој е недоволно стандардизиран, стереотипен, традиционалистички, се' уште генерално авторитарен и полн со академизми. Систем кој негува стил на работа во кој учениците претежно паметат, а не разбираат, знаат, а не умеат.

Посебните предизвици, во моментот, во однос на основното образование произлегуваат од новата територијална организација и процесот на децентрализација. Имено, училишната мрежа, бројот на учениците, превозот, ученичките домови и слично, се прашања кои не можат да бидат третирани во овој документ со прецизност, заради тоа што новата поделеност по општини ќе даде една сосема нова статистичка слика која пак е битен предуслов за планирање. Во таа смисла, некои решенија се третирани само на ниво на аспирација, додека кон нивните операционализирања ќе може да се пристапи по добивањето на новите податоци.

I. ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

„Образованието е фундаментално човеково право. Тоа им пружа на децата, младите и возрасните моќ, критички да размислуваат, да прават избор и да си го подобрат животот. Го разбива затворениот круг на сиромаштија и е клучен елемент на економскиот развој.“⁴

Една од стратешките определби врзани за развојот на Република Македонија е подигањето на образовното ниво на населението, особено на децата и младите. Во економски контекст како македонскиот, човечкиот ресурс е можеби најзначајниот фактор со кој можеме да се вклучиме во процесите на глобалниот развој. Едновременно, меѓународната репутација на Република Македонија е непосредно детерминирана и од востановувањето на високи стандарди во образованието, засилување на креативноста и иновациите, негувањето на мултиетнички специфичности, како и културните различности и употребата на современа информациска и комуникациска технологија.

Основното образование во овој процес е клучно, пред се' заради тоа што се работи за најмладата популација. Ниеден повисок образовен систем не може во целост да ги надомести пропустите и грешките направени во рамките на основното образование.

Промените како светски тренд во основното образование кај нас се разбираат и прифаќаат како неминовност условена од потребите за отвореност и кореспонденција на нашето образование со она во развиените земји. Тоа значи надминување на еден систем кој е недоволно стандардизиран, стереотипен, традиционалистички, се' уште генерално авторитарен и полн со академизми. Систем кој негува стил на работа во кој учениците претежно паметат, а не разбираат, знаат, а не умеат.

Посебните предизвици во моментот, во однос на основното образование произлегуваат од новата територијална организација и процесот на децентрализација.

1. ПОИМ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ

Зајакнувањето на компетитивноста на државата во глобалните интеграциски процеси, воедно ќе значи продуцирање на квалитени кадри кои ќе можат да одговорат на сите предизвици.

Образованието мора да го карактеризира динамична и флексибилна структура, која ќе овозможи непречена хоризонтална и вертикална мобилност на учениците и наставниот кадар.

Министрството за образование и наука на Република Македонија, има општествена одговорност да создаде услови за унапредување на образованието. Тоа е главниот стожер на донесување на системски решенија во сферата на образованието. Но сепак, со процесот на децентрализација на образованието, локалната самоуправа има не така мала улога во развојот и имплементирање на законските решенија во образовните текови.

Овде ќе се обидеме да ги објасниме поимите децентрализација како процес, надлежностите на локалната самоуправа во образованието, а пред се' местото и улогата на Градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта и да донесеме заклучок, колкаво е влијанието на Градоначалникот во развојот на образовните институции.

Децентрализацијата како поим означува пренесување или делегирање на надлежностите од централната на локалната власт. Теоријата, но и праксата покажува дека бенефитите од децентрализирање на власта се многубројни, а тоа се следните; го вклучува граѓанинот во одлучувањето, претставува противтежа на авторитарната држава, обезбедува чувство на заедништво, го поврзува граѓанскиот сектор со државната власт и други.

Начелото кое стои зад децентрализацијата е начелото на супсидиерност, кое означува дека секоја надлежност треба да биде онаму каде што може релевантно да се употреби, а ако се земе во предвид и политичката димензија, одлуките треба да се донесуваат на ниво на обичниот граѓанин.

Република Македонија се зафати со сеопфатен процес на децентрализација којшто беше започнат со потпишување на Охридскиот рамковен договор во 2001 година и беше во контекст со заложбите на земјата за реформи и стандардизација на образовниот систем. Децентрализацијата се

одликува со пренесување на одговорностите од национално на општинско/локално ниво и се стреми да им овозможи на граѓаните да бидат повеќе вклучени во процесите на донесување одлуки. И покрај тоа што правната рамка е воспоставена во јули, 2005 година, нејзината имплементација се соочува со бројни предизвици.

Но што конкретно значи децентрализацијата на образованието во Република Македонија. Со децентрализацијата се изврши редистрибуција на одговорностите за главните образовни прашања (подобрување на квалитетот на образованието, професионалното унапредување на наставниците, финансирањето) на сите три нивоа на образовниот систем – централното, локалното и училишното. Одговорностите се зголемија на локално и училишно ниво за сметка на концентрирањето на одговорностите на централно ниво. Државните тела се одговорни за екстерната контрола на квалитетот во образованите установи, додека локалните субјекти, пред се' образовните установи и локалните авторитети, се одговорни за обезбедување на услови за повисок квалитет во согласност со националните стандарди за квалитет во образованието.

Преку ова истражување ќе се обидеме да дадеме одговор на прашањето, т.е. да ја потврдиме тезата дека Градоначалникот има клучна улога во менаџирањето со основните училишта.

Оттука, клучни поими со кои ќе се занимава ова истражување ќе бидат, градоначалник, основно образование, децентрализација.

2. РЕЛЕВАНТНИ ИСТРАЖУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ

Во Република Македонија досега не се вршени истражувања на оваа тема и ова беше уште поголем предизвик за мене. Иако со важечките законски прописи е детерминирана улогата на градоначалниците и локалната самоуправа, сепак досега нема научен труд со кој се покажува нивната улога, процесот на децентрализација, како услов во менаџирањето, но и визиите и менаџерските атрибути на првите луѓе во локалните средини во однос на основното образование.

Се надеваме дека ова истражување позитивно ќе влијае кај институциите задолжени за менаџирање со основното образование и ќе биде од општествена и научна корист.

3. ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА ОБРАЗОВАНИЕТО

3.1. ПОИМОТ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

Децентрализацијата како поим означува пренесување или делегирање на надлежностите од централната на локалната власт. Теоријата, но и праксата покажуваат дека бенефитите од децентрализирање на власта се многубројни, а тоа се следните:

- го вклучува граѓанинот во одлучувањето;
- претставува противтежа на авторитарната држава;
- обезбедува чувство на заедништво;
- го поврзува граѓанскиот сектор со државната власт и други.

Начелото кое стои зад децентрализацијата е начелото на супсидиерност, кое означува дека секоја надлежност треба да биде онаму каде што може релевантно да се употреби, а ако се земе во предвид и политичката димензија, одлуките треба да се донесуваат на ниво на обичниот граѓанин.

3.2. ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА ОБРАЗОВАНИЕТО НА РМ

Република Македонија се зафати со сеопфатен процес на децентрализација, којшто беше започнат со потпишување на Охридскиот рамковен договор во 2001 година и беше во контекст со заложбите на земјата за реформи и стандардизација на образовниот систем. Децентрализацијата се одликува со пренесување на одговорностите од национално на општинско/локално ниво и се стреми да им овозможи на граѓаните да бидат повеќе вклучени во процесите на донесување одлуки. И покрај тоа што правната рамка е воспоставена во јули 2005 година, нејзината имплементација се соочува со бројни предизвици. Административната децентрализација претставува процес на прераспределба на:

- овластувањата;
- одговорностите;
- финасиските ресурси;
- човечките ресурси.

Познати се три вида на административна децентрализација:

Деконцентрација - претставува пренос на надлежностите од центарот на подрачните единици на истиот орган и предности на овој процес се:

- **поголема ефикасност;**
- **намалени трошоци.**

Делегација – претставува пренос на надлежности од централната на локалната власт, времено и по пат на договор. Предности на овој процес се:

- **поголема ефикасност;**
- **намалени трошоци.**

Деволуција – претставува процес на целосно пренесување на надлежностите од централно на локално ниво. Предности на овој процес се:

- **поцелисходно вршење на работите од страна на локалната власт;**
- **централната власт се ослободува од оперативните обврски;**
- **локалната власт преку граѓаните да дејствува поефективно на системот.**

Причини за префрлање на надлежностите од централната на локалната власт се:

- Централната власт и покрај осмисленоста и организираноста на системот во некои области, покажува слабости во функционирањето;
- Потреба од воведување на алтернативна власт- локална власт;
- Локалната власт е посposобна да се прилагоди на специфичностите на локалниот развој и да изгради локални развојни приоритети.

Функционалните предности на локалната власт се општопознати, како на пример претставниците на локалното население имаат поголемо општо знаење, информираност и развојна логика, како и потранспарентен начин на работа.

Предностите на децентрализацијата во целина се:

- го намалува државниот монопол во управувањето со сите општествени работи што беше присутен;
- ги намалува ингеренциите на централните органи со што им овозможува да се занимаваат со планирање на развојни стратегии, а не со локални проблеми;
- овозможува специфичен локален економски развој за секоја локална самоуправа и утврдување на локални приоритети во тој развој;
- им се овозможува на граѓаните непосредно да учествуваат во локалните процеси;
- Локалната самоуправа стекнува финансиска, организациска и персонална самостојност.

Децентрализацијата значи пренесување на надлежностите од централната на локалната власт, а со тоа општините добиваат поголема моќ, но и поголема одговорност пред граѓаните. Таа означува транспарентност и отчетност во работењето на локалната власт и претставува процес што ќе се одвива заедно со развојот на општините и нивните капацитети.

Децентрализацијата ја приближува власта до граѓаните, но и граѓаните до власта. Една од областите за која одлучува локалната власт и е предмет на децентрализација е и основното образование.

Наскоро се забележа дека децентрализацијата во образованието е попречена од сложеноста на процесот. Многу субјекти, имено општинските службеници од областа на образованието, градоначалниците, членовите на училишните одбори, директорите, родителите, наставниците, учениците и други малку ги разбираа своите права, улоги и обврски во процесот. Особено, беа

маргинализирани членовите на Училишните одбори и на Советите на родителите, наставниците и учениците, општо земено. Исто така, беше забележан недостаток од пристапност до информации и комуникација меѓу одделни субјекти. Од тука се виде потребата од бројни обуки и предавања, што во континуитет се случуваат.

Но што конкретно значи децентрализацијата на образованието во Република Македонија? Со децентрализацијата се изврши редистрибуција на одговорностите за главните образовни прашања (подобрување на квалитетот на образованието, професионалното унапредување на наставниците, финансирањето) на сите три нивоа на образовниот систем – централното, локалното и училишното. Одговорностите се зголемија на локално и училишно ниво, за сметка на концентрирањето на одговорностите на централно ниво. Државните тела се одговорни за екстерната контрола на квалитетот во образованите установи, додека локалните субјекти, пред се образовните установи и локалните авторитети, се одговорни за обезбедување на услови за повисок квалитет во согласност со националните стандарди за квалитет во образованието. Прераспределбата на моќта и одговорноста од државно на локално ниво е фокусирана на:

- пренесување на одговорноста за основање на основните и средните училишта на локалните власти, што подразбира дека тие се сопственици на училишниот имот, ги дефинираат годишните финансиски планови на училиштата и ги усвојуваат годишните завршни сметки, влијание врз изборот на училишните директори преку свои претставници во училишните одбори, го назначуваат избраниот кандидат, одговорност за училишната мрежа, што значи право на одлучување за отворање и затворање на училиште;
- пренесување на одговорноста за одржување на образовните установи од страна на самата установа и локалните авторитети;
- пренесување на одговорноста за делумно финансирање на образованието од локалните буџети;
- пренесување на одговорноста за перманентен мониторинг и интерна контрола на квалитетот на образовниот процес на образовната установа, родителските совети и локалните авторитети;

- создавање на услови и можности за влез на приватниот капитал во образованието;
- создавање на услови и можности за поголема партиципација во креирањето на локалниот курикулум;
- поголема слобода на образовната установа при вработување на наставниот, административниот, помошниот и раководниот кадар при што партиципацијата на заинтересираните субјекти е задолжителна;

Спроведувањето на процесите на децентрализација не значи само просто распределување на моќта, туку и прераспределба на одговорностите. Преземањето на одговорноста во образованието значи и одговорност за негово финансирање. Финансирањето е еден од клучните проблеми кои локалната самоуправа треба да го реши. Во која мера локалните буџети ќе го издржат предизвикот на одржување на образованието, ќе зависи од квалитетот на развојните планови и програми, јакнење на локалната економија и секако, даночната политика.

4. НИВОА НА ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС

Во рамките на системот на основно и средно образование, може да се разликуваат три нивоа и тоа:

- ниво на централна власт (макро ниво);
- ниво на локална власт (средно ниво);
- ниво на училишна власт (микро ниво).

Секое ниво има сопствени права и обврски. Учесниците на државно ниво се одговорни за развивање педагошки норми и стандарди, образовни планови и програми, учебници, како и за набљудување и контрола на квалитетот и ефикасноста на образовниот систем. Главните одговорности на средното ниво ги опфаќаат именувањето на училишните директори, претставници во училишните одбори, грижа за просторните капацитети и училишните објекти и секако основање и затворање на училиштата. Главните одговорности на училишно ниво опфаќаат избор на директор, подготвување на годишен финансиски план и план за работа и избор на наставници и стручен кадар.

Учесници на макро ниво

- Министерство за образование и наука (МОН);
- Педагошки завод;
- Биро за развој на образованието;
- Државен просветен инспекторат.

Учесници на средно ниво

- Совет на општина;
- Градоначалник;
- Одделение за образование (во некои општини);
- Овластен општински инспектор (во некои општини).

Учесници на микро ниво

- Училишен директор;
- Училишен одбор;
- Наставнички совет;
- Совет на родители;
- Ученици.

5. ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА И ОБРАЗОВАНИЕТО

Како што веќе споменавме, постојат три нивоа на образовен процес. Во овој дел ќе го анализираме средното ниво, односно градоначалникот, советот на општините и службите кои работат во сферата на образованието.

Законот за локална самоуправа го регулира работењето и надлежностите на локалната самоуправа, а делегираната надлежност во областа на образованието е пропишана во член 22 од овој закон. Надлежностите на локалната самоуправа во областа на образованието, подразбира надлежност во основното и средното, а не и во високото образование. Начинот на работа, како и конкретните права и обврски се регулирани со Законот за локална самоуправа, Законот за основно образование, Законот за средно образование и низа други законски и подзаконски акти.

Листата на правата и обврските на општината (градоначалникот и Советот) според постојаната законска регулатива се конкретни и прецизно наведени.

5.1. ЛИСТА НА ПРАВА И ОБВРСКИ НА ГРАДОНАЧАЛНИКОТ

- донесува одлука Училишниот одбор да објави јавен оглас за избор на директор;
- по предлог на Училишниот одбор го избира и разрешува директорот на основното училиште;
- по предлог на училишниот одбор го избира и разрешува директорот на средното општинско училиште;
- именува вршител на должноста директор на основното училиште од редот на вработените во училиштето (кој ги исполнува условите за директор);
- именува вршител на должност директор на средното општинско училиште од редот на вработените во училиштето (кој ги исполнува условите за директор);
- овластува општински просветен инспектор;
- донесува годишна програма за работа на овластениот просветен инспектор и го организира нејзиното спроведување;
- изготвува годишен извештај за работата на овластениот просветен инспектор;
- бара извештај за извршена интегрална евалвација од страна на ДПИ над воспитно-образовната установа;
- соработува со Бирото за развој на образованието за подобрување на квалитетот на наставата и соработува при предлагање на наставните планови и програми со цел за вклучување на специфичностите на локалната средина во наставната програма;
- бара од Бирото за развој на образованието информација за констатирани вреднувања на учениците во ОУ и СОУ;
- може до ДПИ да достави барање за вонредна интегрална евалвација и екстерно проверување и оценување на напредокот и постигањата на учениците;
- бара од Бирото за развој на образованието информации за констатирани согледувања од професионалниот развој на воспитно–образовниот и раководниот кадар во ОУ и СОУ.

5.2. ЛИСТА НА ПРАВА И ОБВРСКИ НА СОВЕТОТ НА ОПШТИНАТА

- формира комисија за подготовка за почеток со работа на училиштето;
- кога се исполнети условите предвидени со Законот (има доволен број ученици за формирање најмалку 16 паралелки, обезбеден наставен кадар, обезбедени соодветни училишни простории, опрема и наставни средства ,потребни финансиски средства) основа основно училиште по претходно прибавено мислење од Владата на РМ;
- може да основа основно училиште и кога нема доволен број ученици за формирање 16 паралелки;
- води регистар на основните училишта;
- по претходно прибавено мислење од Владата на РМ, донесува одлука за организирање на подрачно училиште во населено место со мал број ученици;
- по претходна согласност од Министерството, ја покренува и ја води постапката за престанување со работа на основното училиште;
- донесува акт за престанување со работа на ОУ ако тоа не ги остварува целите и задачите на воспитанието и образованието и ако не ги исполнува условите утврдени со Законот за основно образование (актот се објавува во службениот гласник на општината);
- обезбедува продолжување на образованието за оние ученици кои следеле настава во училиште кое престанало да постои;
- по донесувањето на актот за престанување, во рок од три дена го известува надлежниот регистарски суд за бришење на училиштето од судскиот регистар;
- во согласност со Министерството донесува одлука за прекин на наставата во случај на вонредни состојби;
- го утврдува реонот на основното училиште;
- ги именува и разрешува претставниците во училишните одбори;
- може да ги разреши сите членови на училишниот одбор доколку од ДПИ по извршеното екстерно проверување и оценување на учениците е утврдено дека знаењето на учениците е под образовните стандарди;
- го разгледува и усвојува годишниот извештај за работата на училиштето;

- ја разгледува и усвојува годишната програма за работа на училиштето;
- го разгледува и одобрува годишниот финансов план на училиштето;
- ја разгледува и усвојува завршната сметка на училиштето;
- ги разгледува записниците и решенијата од извршениот инспекциски надзор на овластениот просветен инспектор;
- ги разгледува наодите од извршениот инспекциски надзор за случаи кога е потребно отстранување на повреди од таков карактер кои не трпат одлагање и го загрозуваат животот и здравјето на децата, учениците, студентите и на вработените во воспитно-образовниот процес и
- може до ДПИ да достави барање за вонредна интегрална евалвација и екстерно проверување и оценување на напредокот и постигањата на учениците.

Со горенаведените листи на права и обврски на градоначалникот и Советот на општината, слободно може да констатираме дека влијанието на локалната самоуправа во менаџирањето на образовните институции е големо. Како истото тоа ќе биде искористено и во кој правец ќе се движи зависи од многу фактори, економски, политички, но ние би додале и од самата визија и дефинирање на стратешките цели на самата локална самоуправа и првиот човек на општината. Доколку правилно се искористи законската можност која е дадена, локалната самоуправа може да креира развојни политики.

Екипираноста на стручните служби во делот на образованието во самата локална единица, е многу битен момент. Колку тие луѓе ќе бидат на висината на својата задача и колку ќе помогнат во менаџирањето на образовните институции, поставувајќи се како дел од тимот за развој на институциите, е еден од решавачките моменти.

Плановите за развој, како и програмите за работа во образованието на годишно ниво претставуваат визија на општината во поглед на менаџирањето во образованието. Овие годишни програми ги усвојува Советот на општината, а на предлог на градоначалникот и службите. Во својот составен дел, овие програми содржат финансов дел, дел за мотивација на учениците и наставниот кадар и инвестиционен (или развоен), кој преведено во наши услови означува грижа за просторните капацитети и одржување на состојбата на самите училишни објекти. За реализирање на овие програми, потребна е консолидираност и тесна соработка помеѓу менаџерите на образовните

институции и службите на локалната самоуправа, но сепак најважна детерминанта за успех се финансиските средства. Изготвувањето на проекти мора да биде тимски подготвено, со претходно утврдени приоритети за реализација, за секоја образовна институција посебно. Клучната улога овде ја имаат менаџерите (директорите) и нивната способност за определување на приоритети и придвижување на институциите кон развојните планови на општината. Менаџерите, кои по вокација се и наставен кадар, освен за курикулумите и воспитната функција, мора да се грижат и за објектите и имотот кој како правни субјекти го поседуваат.

Основачот, односно локалната самоуправа ја мониторира и ја иницира грижата за имотот со проекти, финансиски средства од сопствениот буџет и други средства обезбедени од МОН и донации.

6. ФИНАНСИСКИ АСПЕКТИ НА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА И ОБРАЗОВАНИЕТО

Финансирањето се смета за еден од најважните фактори во образовниот систем. Тоа опфаќа многу аспекти, вклучувајќи ги критериумите за финансирање и соодветен буџет којшто би ги покрил финансиските трошоци на сите образовни компоненти. Образовните компоненти се: платите на наставниот кадар (тоа идеално би ја обезбедило мотивираноста на кадарот), одржувањето на училишните згради, училишната опрема и превозот на учениците.

До 1 јули 2007 година, основното и средното образование, вклучувајќи го и нивното финансирање, се наоѓаа под целосна надлежност на државата. Потоа се одлучи државата да ги пренесе овие надлежности на локално ниво и со „Законот за финансирање на единиците на локална самоуправа”⁵, да се доделат блок дотации за основното и средното образование. Блок дотациите се грантови кои што покриваат плати на наставниците и средства за одржување на училиштата. Со други зборови, средствата коишто државата ги употребуваше за основното и средното образование се префрлени на општините. Дополнителните прописи опфатени во член 12, точка 3 од погоре наведениот Закон, предвидуваат грантовите да не бидат помали од средствата во Буџетот на РМ, коишто се употребувале за истата намена во претходната година кога се завршило префрлувањето на соодветните надлежности. Со други зборови, кога надлежностите во основното и средното образование се прфрлуваат од централната на локалната власт, финансиските средства не треба да се намалат.

Оние пак општини коишто не преминале на фаза II од децентрализацијата, ќе продолжат да ја употребуваат времената формула за финансирање. Пред постоење на блок дотациите во јануари 2007 година, важеше формулата според која:

⁵

А) Платите на наставниците во основното и средното образование им се исплаќаа директно од страна на државата на училиштата во неизменет износ споредено со претходниот период;

Б) Трошоците за одржување на училишните згради и трошоците за превоз на учениците треба да се префрлат од државата на општините како наменски дотации, каде што се инкорпорирани неколку критериуми за доделување, а сепак главниот критериум е бројот на ученици;

В) Фондовите за инвестирање да се префрлат од државата на општините како капитални дотации (за реконструкција и изградба).

Општините коишто влегоа во Фаза II од децентрализацијата, ги добија погоре споменатите блок дотации. Со други зборови, тие се задолжени за исплата на платите на наставниците и за одржување на училиштата. Овие средства се доделуваат директно од државниот буџет. Оние општини кои не се влезени во Фаза II од децентрализацијата, нема да бидат задолжени за такво финансирање и затоа, државата ќе продолжи да ги исплатува платите на наставниците и да го финансира одржувањето на училиштата. Сепак овие општини ќе продолжат со работа и финансирање на одредени сегменти, како што се, плаќање на сметките за комунални услуги и мали градежни работи или поправки во училиштата.

Ова во кратки црти го претставува начинот на финансирање на основното и средното образование во зависност од тоа во која фаза од процесот на децентрализација се наоѓа општината. Менаџирањето во самата образовна институција, по однос на финансирањето е од исклучително значење. Како ќе бидат изготвени финансиските планови, извештаи, кварталните планови и предвидувања, зависи од вештината на менаџерот, тимот со кој работи и секако во соработка со стручните служби во општините, каде и се транзитираат финансиските средства.

6.1. ПРАКТИЧНИ ИСКУСТВА ОД ФИНАНСИСКИ АСПЕКТ

Праксата досега покажува дека се наидува на проблеми од најразличен вид. На пример:

- **платите на наставниците**

Честопати доцнат, поради технички проблеми. Не примаат никаков надоместок за прекувремена работа или за учество во воннаставни активности (националната програма за образование има осврт кон ова прашање), а честопати се случува да има недостаток на средства за професионално усовршување на наставниот кадар. Овој дел може и треба да го стимулира општината.

- **Недостаток од средства за одржување на училишните згради**

Повеќе основни и средни училишта чувствуваат недостаток на финансиски средства за одржување и обнова на нивните училишни згради и опрема. Исто така лошата пристапност, слабата инфраструктура до самото училиште е честа појава. Овој проблем не е само на училиштето и менаџерот на училиштето. Овој проблем е на самата локална заедница и секако дека со него сериозно треба да се занимава општината. Средствата што ги добива од државата се малку, но општината од сопствениот буџет мора и треба да издвојува финансиски средства на годишно ниво за реконструкција на училишните објекти. Ваквите капитални инвестиции се од повеќеенаменско значење и за локалните власти, но и за економскиот развој на самата општина. Дополнителни финансиски средства можат да се добијат и преку аплицирање во најразлични проекти од меѓународната заедница, која го стимулира развојот на образованието во Република Македонија. (примери USAID - PEP, Владата на Кралството Норвешка, Кралството Холандија, а во престојниот период Европските фондови, се надеваме).

- **Средства за превоз**

Учениците и наставниците од прво до четврто одделение кои мора да патуваат, со префрлување на надлежностите на општинско ниво, се соочуваат со проблеми во однос на исплатата на средства за кои што тие однапред платиле, а сето тоа е според мене поради долгите

тендерски постапки и одредени недоречености во законот. Со воведување на задолжителното средно образование, исто така се појавија одредени проблеми во однос на превозот, коишто законодавецот не можел да ги предвиди.

- **Методи за финансирање на училиштата (критериуми)**

Критериумите за финансирање го вклучуваат бројот на ученици по училишта. Сепак, во многу рурални области и во некои подрачја во источниот дел од земјата има мал број ученици. Потребни се нови критериуми со цел да се избегне претоечкото затворање на некои одделенија (па и цели училишта) во руралните области, поради опаѓањето на наталитетот во државата. Во некои случаи одредени училишта станаа самоодржливи по пат на продавање на нивните сопствени производи (т.н училишни економии) или преку обезбедување услуги за јавноста.

- **Училишни долгови**

Многу училишта имаат долгови коишто датираат од периодот пред да започне децентрализацијата. Акумулираните долгови останаа проблем на општините, кои некои од нив сеуште го решаваат, заедно со менаџерите на училиштата.

7. ИНСТИТУЦИОНАЛНО ГРАДЕЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ

Управувањето на училиштата се одвива од страна на училишните одбори, а раководењето од страна на директорите на училиштата

Процесот на децентрализација требаше да го намали влијанието на политиката во секојдневното работење на овие два управно-раководни органи и понуди решение со кое се сметаше дека ќе го намали ова влијание.

7.1. УЧИЛИШЕН ОДБОР (УО)

Училишниот одбор е управниот орган во основните и средните училишта. Неговите најважни задачи се усвојување на Статутот на училиштето, предлагање на Годишната програма за работа, упатување на предлогот за Годишна програма за работа на општината, упатување предлог за кандидат за позицијата директор на училиштето до градоначалникот на општината. Составот на УО варира во зависност од големината на училиштата.

Во основните училишта кои имаат повеќе од 24 паралелки, Училишниот одбор брои 9 члена и тоа:

- тројца претставници од наставниците, стручните соработници и воспитувачи, избрани од наставничкиот совет на училиштето:
- тројца претставници од родителите, односно старателите на учениците, кои ги избираат советот на родители:
- двајца претставници од општината избрани од страна на Советот на општината:
- еден претставник од Министерството за образование, именуван од министерот за образование.

Во основните училишта кои имаат помалку од 24 паралелки, Училишниот одбор брои 7 члена и тоа:

- двајца претставници од наставниците, стручните соработници и воспитувачи;

- двајца претставници од родителите, односно старателите на учениците;
- двајца претставници од општината;
- еден претставник од Министерство за образование.

Во средните училишта, Училишниот одбор брои 12 члена и тоа:

- четворица претставници од наставниците;
- тројца претставници од родителите, односно старателите;
- тројца претставници од општината;
- по еден претставник од Министерството за образование и деловната заедница.

Претставници од наставниците, во училишните одбори, се бираат од научно наставниот совет врз основа на предлог и најголем број на гласови.

Претставници од родителите се бираат од родителскиот совет.

Претставниците на општината се бираат од Советот на општината.

Органи кои ги избираат членовите на Училишниот одбор се истите како и кај основните училишта со тоа што претставник на деловната заедница го именува Стопанската комора на РМ.

7.2. ДИРЕКТОР

Директорот на училиштето е раководен орган на основното и на јавното средно училиште и тој или таа е одговорен/на за легалноста на севкупната работа и за материјално-финансиското работење на училиштето. Директорот ги организира и раководи образовните и други активности во училиштето, донесува независни одлуки, го претставува училиштето пред трети страни и е одговорен за законитоста во работењето.

Училишниот директор во описот на својата работа ги има следните поважни активности

- ја предлага Годишната програма за работа и презема мерки за нејзино реализирање;
- ги извршува одлуките на училишниот одбор;
- спроведува избор на наставници и стручни работници и друг административно-технички кадар;
- донесува решенија во врска со распоредувањето на наставниците, стручните работници и другиот административно –технички кадар;
- донесува решенија во врска со престанокот на работниот однос на наставниците и стручните работници;
- го известува Бирото за развој на образованието за успехот на училиштето и резултатите постигнати во образовните активности во училиштето;
- го известува министерството и општината за спроведување на Годишната програма за работа.

Еден од најгорливите прашања е именувањето/разрешувањето на училишните директори. Легислативата е многу јасна во поглед на ова прашање, мандатот на директорот е четири години. Сите кандидати за позицијата директор мора да имаат најмалку петгодишно работно искуство во образованието и треба да го положат испитот за директори.

Директорот се избира и разрешува од страна на Градоначалникот на општината, во согласност со Законот за основно и Законот за средно образование. Но, при изборот на директор, градоначалникот е ограничен, бидејќи УО, во согласност со законот, му предлага само еден кандидат за

избор. Предложениот кандидат, градоначалникот треба да го избере. Доколку не се согласи со избор на предложениот кандидат, го враќа предметот на повторно разгледување кај УО, кој има задача да направи нов предлог, кој градоначалникот е обврзан да го прифати.

7.3. СОВЕТ НА РОДИТЕЛИ

Советот на родители претставува орган којшто ги поврзува родителите и училиштето, но сепак тој е орган којшто не е регулиран со закон, туку само со статутот на училиштето, како подзаконски акт. За да биде пофункционален, би требало да се регулира и со закон и да се дефинираат прецизно неговите надлежности и улоги, бидејќи праксата покажува дека во донесување на одлуки на училишно ниво, родителите се честопати маргинализирани.

8. ПРЕДИЗВИЦИ И ПРОБЛЕМИ

Процесот на децентрализација, као и поголем дел на законски решенија во делот на образованието се добро замислени и нотирали. Надлежностите на сите учесници во овој процес, погоре ги објаснивме, а со самото тоа е јасна и нивната улога во образовниот процес, како и нивните надлежности. И се би било во ред, доколку во пракса се спроведуваат нормите кои законодавецот ги предвидел. Но сепак, треба да се истакне дека политиката има огромно влијание во самото менаџирање на образовните институции и за жал често се случува, дневно- политичките настани да имаат пресудна улога во одредени одлуки, процеси и активности во образованието.

Ова не е само констатација која ја пренесуваме поради некои очигледни транзициони процеси, туку како поткрепа на ова тврдење се и истражувањата, организираните обуки и округли маси на Набљудувачката мисија на ОБСЕ и други релевантни странски и домашни организации во делот на образованието. Во 2008 година, ОБСЕ организираа обуки на сите служби за образование од општините, на кои отворено се разговараше за сите прашања и проблеми сврзани со образованието и се понудија одредени правци.

Проблемите кои и погоре ги споменавме се најразлични, руинирани училишта, недостаток на простор за одржување на настава, недостаток од наставна опрема, недостадок на обучен кадар за одделни области, особено кај припадниците на одредени етнички заедници(посебно турската) и слично.

Исто така честопати се констатира преклопување на надлежностите на некои институции. На пример, инспекторските тимови од ДИО имаат право да вршат контрола не само врз процедуралните прашања, туку исто и во однос на одделни наставни предмети, и покрај тоа што последново спаѓа под надлежност на БРО.

Недостатокот на комуникација меѓу МОН и општините е една од причините заради кои често доаѓа до недоразбирања и недоследни спроведувања на делегираните надлежности, а кои се во заедничка функција.

Сметаме дека овие и слични други проблеми не треба да го обесхрабруваат менаџерот и неговиот тим, напротив, треба да претставуваат предизвик за изнаоѓање на квалитетни решенија. Ваквите решенија пак, ќе

бидат прифатени со задоволство од локалната заедница, наставниот кадар, учениците и секако родителите. Колку проблемот е поголем, толку предизвикот е поинтересен. Ова би требало да биде девизата на секој менаџер во образованието.

9. МИСИЈА НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

- Развој на личност која може да преземе индивидуална, семејна и граѓанска одговорност;
- Образование кое ги почитува и развива индивидуалните потреби, интереси и афинитети на личноста;
- Развој на култура на живеење, т.е стекнување на знаења, вештини и способности, ставови и вредности за променливиот свет на трудот и општествениот живот;
- Образование кое ќе овозможи развој на независна, отворена, критичка и демократска личност со вештини и компетенции за акција;
- Развој на демократијата и граѓанското општество;
- Образование кое го зајакнува чувството на припадност на заедницата;
- Социјализација во духот на општествено прифатените вредности и идеали со негување на духовното, културното и историското наследство;
- Развој на подготвеност и свест за доживотно образование.

10. ЦЕЛИ НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Целите на универзалното основно образование се во согласност со одредбите препорачани од ЕФА извештајот, кој претставува ориентациона рамка со која се согласија земјите во светот. Целите на основното образование се:

Пристап до основното училиште

- Основното образование е отворено и овозможува пристап за сите деца без оглед на јазикот, полот, религијата или физичката и менталната попреченост;
- Основното образование мора да обезбеди дополнителна помош за сите ученици со посебни потреби.

Подобрување на постигањата во учењето

- Основното образование ги подготвува децата за партиципација во информациското општество;
- Основното образование нуди подобар пристап кон средното образование.

Обука во суштинските вештини

- Основното образование овозможува развој на клучните компетенции на секој ученик, неопходни од аспект на информациското општество;
- Основното образование го почитува индивидуалниот развој и општата социјализација на децата низ целокупниот воспитно-образовен процес;
- Основното образование ја негува самодовербата и ја унапредува демократијата и интерперсоналната хармонија.

Основното образование обезбедува култура на живеење

- Основното образование им служи на потребите на 21 век;
- Основното образование ја развива самопочитта и почитта спрема културите на другите, го афирмира мултикултурниот карактер на општеството;

- Основното образование ја промовира интелектуалната слобода и толеранција и креира добри форми на кооперација меѓу наставниците и учениците и меѓу училиштето и семејството;
- Основното образование е ослободено од дрога и насилство.

Реализацијата на овие цели треба да овозможи ученикот кој ќе го заврши основното образование:

- да биде способен да се изразува и да пишува на мајчиниот јазик;
- да ги прифаќа и познава универзалните и посебните општествени вредности и да биде оспособен за живот во плуралистичко и демократско општество, вклучувајќи го и изучувањето на јазикот на средината;
- да има развиено критичко мислење и способности за решавање на проблеми;
- да располага со вештини за комуникација;
- да биде запознаен со другите култури и цивилизации и да владее со два странски јазика од кои еден е англискиот;
- да го знае значењето на науката и технологијата во современото општество;
- да има основни знаења од различни научни подрачја;
- да владее со елементарна информатичка писменост;
- да има развиено чувство и способност за изразување на подрачјето на уметностите, во согласност со сопствените афинитети и можности;
- да има развиени моторички способности низ спортски игри и активности, разбирајќи ја одговорноста за сопственото здравје, здравиот начин на живот и здравата животна средина.

11. ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ

- Повеќевековна традиција;
- Забрзан развој по ослободувањето;
- Прв Устав на Македонија (31.12.1946) задолжително и бесплатно образование;
- Одвоеност на училиштето и црквата;
- 1948 Прв закон за основното образование – задолжително седумгодишно основно образование;
- 1958 Општ закон за школство;
- -осумгодишно задолжително;
- Темел на воспитно-образовниот систем;
- Општообразовен карактер;
- Единствен тип на основното училиште;
- Неселективност, поврзаност со општествената средина;
- Училишта со наставен јазик на националностите;
- Специјални основни училишта;
- Основно образование за возрасните;
- Образование на наставен кадар;

Принципи и карактеристики за денешното основно образование:

- деветгодишно задолжително;
- организирано во три периоди;
- единствени основни училишта;
- посебни основни училишта и паралелки;
- основно образование за возрасни;
- воспитно-образовна работа на македонски јазик и кирилско писмо и на јазикот на националностите;
- забрана за политичко и верско организирање и дејствување;
- верско образование како изборен предмет;
- државен карактер.

12. ВОВЕДУВАЊЕ НА ДЕВЕТГОДИШНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

12.1. АНАЛИЗА НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РМ И ДРУГИ ЗЕМЈИ

- Принципи и цели
- Организација на училиштата (почеток и траење на школувањето, периоди во школувањето, бројот на работни денови во годината и др.);
- Планирање на наставата и структурата на наставните планови ;
- Индивидуализирана настава,дополнителна настава и други облици на наставата;
- Оценување на знаењето и напредувањето на учениците;
- Школување на учениците со посебни образовни потреби;
- Образование на наставниците;
- Надлежности, права и одговорности на учениците и наставниците;
- Улогата на родителите и локалната самоуправа.

12.2. ШТО СОДРЖИ НОВИОТ КОНЦЕПТ

- Почеток на школувањето на децата на шестгодишна возраст;
- Нова организација на школувањето во три периоди, прв период од I до III одделение, втор период од IV до VI одделение, завршен период од VII до IX одделение (според современите теории и развојните карактеристики на учениците), што се прифатени во развиените земји,
- Продолжување на школувањето (за една година) за учениците кои напредуваат побавно во основното училиште;
- Нов план за учебната година (наставата се организира во три тримесечја и тоа од 1 септември до 1 декември, од 1 декември до 15 март, од 15 март до 10 јуни, со два пократки одмори на учениците и летен распуст.
- Задолжителни и изборни предмети;
- Разработени модели за индивидуализирана настава (особено за учениците во VII, VIII и IX одделение по мајчин јазик, странски јазик и математика, а по потреба и по други предмети), часови за ученици со проблеми во учењето;
- Дополнителна и додатна настава;
- Користење на различни извори за учење;
- Час на одделенска заедница;
- Усогласување на работата на училиштето и престојот на децата според потребите на учениците.

12.3. ВАЖНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА НАСТАВЕН ПЛАН

- Зајакнато изучување на мајчиниот јазик;
- Воведување на англиски јазик од прво одделение континуирано до деветто;
- Интегрирано изучување на природните науки во петто и шесто одделение;
- Зголемен број часови за спорт и здравствено воспитание;
- Зајакнато изучување на вториот странски јазик од шето до деветто одделение;
- Предметот информатика се изучува во задолжителните предмети во шесто и седмо одделение;
- Се осмислува функција на изборните предмети;
- Развиен е нов систем на оценување на знаењето и за напредувањето на учениците (учениците од прво до трето одделение се оценуваат описно, а учениците образовните стандарди треба да ги постигнат до крајот на трето одд. со оглед на индивидуалните разлики);
- Зајакната е грижата за школување на учениците со посебни образовни потреби со создавање на подобри услови во училиштата за нивно интегрирање во редовната настава, поголема соработка со родителите и индивидуализирана настава.

II. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Предмет на истражувањето е местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта во општините кои се влезени во втора фаза на децентрализација и оние кои не се.

Предметот на истражување ќе се согледа низ следните показатели:

- Одредување на улогата на градоначалникот во општини кои се во прва фаза на децентрализација и резултатите од неговото менаџирање со основните училишта;
- Одредување на улогата на градоначалникот во општини кои се влезени во втора фаза на децентрализација и резултатите од неговото менаџирање со основните училишта;

Истражувањето ќе биде спроведено во 8 општини (4 општини кои се влезени во втора фаза на децентрализација и 4 општини кои сеуште се во прва фаза на децентрализација).

2. ЦЕЛ И КАРАКТЕР НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целта на истражувањето произлегува од предметот на истражувањето.

Примарна и основна цел е да се утврди местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта, условено од децентрализацијата на локалната самоуправа и образованието како дел од областите со кои се занимава локалната самоуправа.

Целта на ова истражување ќе биде и да се запознае пошироката јавност со резултатите од ова истражување. Резултатите од истражувањето ќе бидат применливи и би поттикнале кон подобрување на одредени состојби во менаџирањето во основното образование, а истовремено научната оправданост на ова истражување произлегува од самиот факт дека постои дефицит од теориски сознанија во оваа област и сублимирани резултати од состојбите на терен. Самото истражување ќе има општествена вредност и оправданост, како единствено од овој вид во нашата држава. Резултатите од истражувањата ефикасно и ефективно ќе влијаат кон позитивни промени во оваа област.

Ова истражување ќе биде и теренско, затоа што ќе се спроведува на терен, т.е. во неколку општини.

Истражувањето воедно ќе биде и компаративно, бидејќи ќе се споредуваат општини во различни фази на фискална децентрализација.

Истражувањето ќе има индивидуален карактер и во него, освен авторот, нема да бидат вклучени други поединци или групи.

3. ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето ќе ги има следните задачи:

1. Да се утврди местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта;
2. Да се утврдат разликите во функционирањето на основните училишта во општините влезени во прва и втора фаза на децентрализација;
3. Да се испитаат ставовите и мислењата на градоначалниците, за местото и улогата на градоначалниците во организацијата и раководењето со основните училишта;
4. Да се испитаат ставовите и мислењата на директорите и претседателите на училишните одбори, како дел од раководните органи на основните училишта, по однос на прашањето за местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето на основните училишта;

4. ХИПОТЕЗИ

Согласно со предметот и целта на истражувањето, а и врз основа на задачите на истражувањето, произлегуваат следниве *ХИПОТЕЗИ*:

Општа хипотеза на истражувањето е:

- Се претпоставува дека градоначалникот има важна улога во организацијата и раководењето на основните училишта, анализирајќи ги сите аспекти од неговите законски надлежности, управувањето со човечките, материјалните ресурси, како и капиталните инвестиции во делот на подобрување на физичките и просторните капацитети и создавање на подобри услови за непречено и современо одвивање на образовниот процес.

Посебни хипотези се:

1. Се претпоставува дека, градоначалниците немаат изедначени ставови и мислења за нивното место и улога во организацијата и раководењето на основните училишта, врз основа на тоа во која фаза на децентрализација е влезена општината која ја раководат;
2. Се претпоставува дека директорите и претседателите на училишните одбори имаат изедначени ставови по однос на прашањето за местото и улогата на градоначалникот во раководењето и организацијата на основните училишта;
3. Се претпоставува дека финансиски состојби се различни во општините кои се во прва и втора фаза на децентрализација и дека тоа влијае во менаџирањето со основните училишта.

5. ВАРИЈАБЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Независна варијабла во ова истражување е основното образование и градоначалниците кои раководат со општините.

Зависна варијабла се мислењата и ставовите на градоначалниците во однос на фазата на децентрализација;

Зависна варијабла се мислењата и ставовите на директорите и претседателите на училишните одбори, по однос на прашањето за местото и улогата на градоначалникот во раководењето и организацијата на основните училишта;

Зависна варијабла се финансиските состојби во делот на образованието, врз основа на влезеноста во прва и втора фаза на децентрализација.

6. МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Во ова истражување од методите ќе ја користиме **дескриптивната метода**, со цел да се даде преглед на фактичката состојба со основното образование во Македонија, во однос на фазите на децентрализација, како и местото и улогата на градоначалниците во менаџирањето со основните училишта.

Исто така, ќе се користи и **компаративната метода** со цел да се споредат состојбите на одбраните општини, по однос на поставените цели и задачи на истражувањето, а тоа се фазите на децентрализација и местото и улогата на градоначалниците во менаџирањето со основните училишта.

Истражувањето е **трансферзално**, во исто време во различни места, под различни услови.

Како истражувачка техника ќе се користи **интервју** со градоначалниците. Интервјуто ќе биде поединечно, т.е. ќе се разговара со секој градоначалник индивидуално и истото ќе биде врзано, со однапред подготвени прашања. Преку истражувачката техника интервју ќе се добијат релевантни податоци за возраста, степенот на образование на градоначалниците, начинот на кој тие управуваат со човечките и материјални ресурси во основното образование, како и процентот на вложување во капитални инвестиции и одржување на просторните капацитети во училиштата.

Потребно - Протокол за врзано интервју

Како истражувачка техника во ова истражување ќе се користи и **анкетирање**. Сите директори, претседатели на училишни одбори, ќе бидат анкетирани со помош на инструментот на истражувачката техника – **прашалник** или **анкета**. Анкетата ќе биде анонимна, а на самиот анкетен лист прашањата ќе бидат јасно формулирани, во склад со ова истражување. Прашањата ќе бидат од отворен, затворен, комбиниран тип и прашања со алтернација и селекција.

7. ПОПУЛАЦИЈА И ПРИМЕРОК

Во ова истражување популацијата е **конечна**, затоа што може да се утврди бројот на сите градоначалници и останати испитаници, кои се предмет на ова истражување.

Примерокот на истражување ќе биде **репрезентативен** 8 градоначалници и тоа:

четири градоначалници од општини кои се влезени во втора фаза на децентрализација- градоначалниците на Кавадарци, Штип, Велес и Неготино;

четири градоначалници од општини кои се во прва фаза на децентрализација - градоначалниците на Охрид, Винаца, Делчево и Пробиштип.

Исто така ќе се врши анкетирање на повеќе директори и претседатели на училишни одбори .

8. СТАТИСТИЧКА ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ

На почетокот на истражувањето, се поставува барање до одговорните служби во Локалните самоуправи каде што е предвидено да се врши истражувањето, за одобрување за реализирање на истражувањето, а откако ќе се добие одобрението се започнува со процесот на истражување.

Податоците кои ќе се добијат со примената на истражувачките техники ќе подлежат на статистичка обработка.

Преку анкетата и интервјуто и анализа на содржината ќе се добијат многу податоци кои ќе треба да се средат и прикажат во определени табеларни и графички облици, а потоа ќе следи интерпретиција на статистичките податоци.

Одредени податоци добиени од анкетниот прашалник ќе бидат класифицирани според добиените резултати

Резултатите ќе бидат прикажани табеларно, процентуално и графички.

Со помош на оваа обработка ќе се потврдат или оспорат горенаведените хипотези.

9. ОРГАНИЗАЦИЈА И ТЕК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Како што веќе рековме, откако ќе се добие дозвола за вршење на истражувањето од страна на Локалната самоуправа, се закажува термин за интервју со градоначалниците. Потоа се преминува кон реализација на истражувањето. Во претходно утврдени термини се поделуваат анкетните листови на лицата кои треба да бидат анкетирани –директори, претседатели на училишни одбори.

На крајот по спроведените интервјуа и анкетирања, како и обработката на материјалите добиени од институциите, ќе пристапиме кон обработка на добиените податоци и презентирање на резултатите од целокупното истражување.

10. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ

На ова интервју одговараа градоначалници од 8 општини во Република Македонија и тоа:

- Делчево,
- Кавадарци,
- Неготино, Винаца,
- Штип,
- Охрид,
- Пробиштип и
- Велес.

Од нив шестмина имаат високо образование, еден има осми степен на образование, а еден деветти степен на завршено образование.

Во општините има различен број на основни училишта и тоа:

- Делчево – две основни училишта;
- Кавадарци – седум основни училишта;
- Неготино – две основни училишта;
- Винаца – четири основни училишта;
- Штип – четири основни училишта;
- Охрид – девет основни училишта;
- Пробиштип – две основни училишта и
- Велес – две основни училишта;

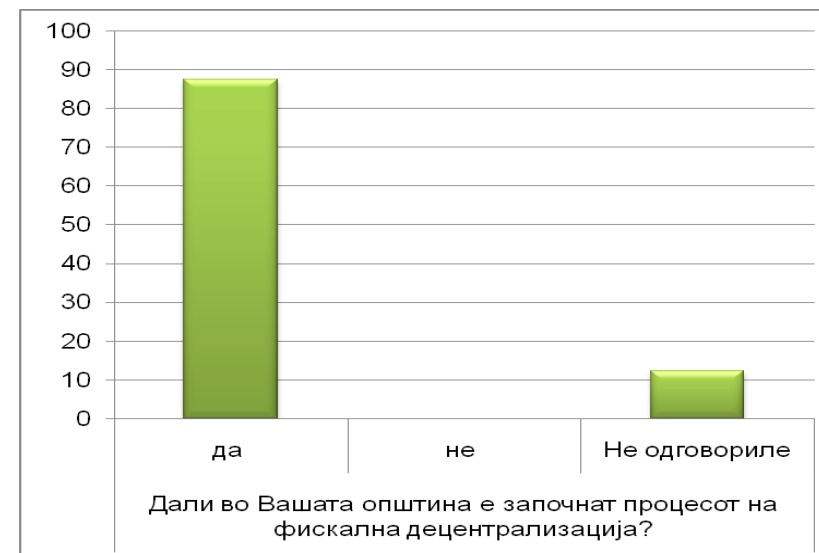
АНАЛИЗА НА ИНТЕРВЈУ СО ГРАДОНАЧАЛНИЦИ

Табела 1. Одговори на прашањето бр. 1

Tab 1. Answer the question No. 1

Дали во Вашата општина е започнат процесот на фискална децентрализација?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	/

На прашањето Дали во Вашата општина е започнат процесот на фискална децентрализација? Седум од нив одговориле потврдно, а еден воопшто не одговорил. Или во проценти 12,5 % не одговориле, а 87,5 одговориле дека во нивната општина е започнат процесот на фискална децентрализација.

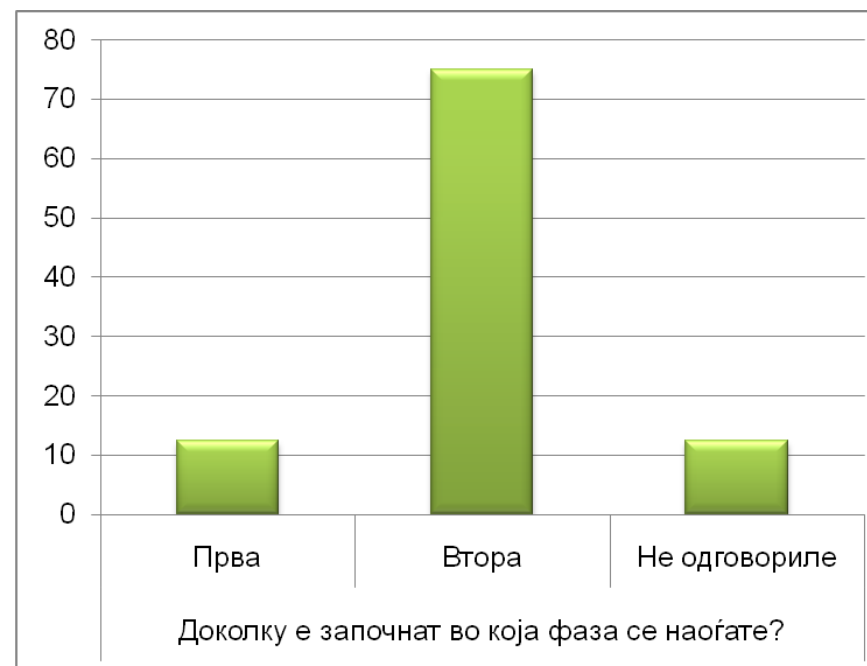
Графикон 1. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 1

Табела 2. Одговори на прашањето бр. 2

Tab 2. Answer the question No. 2

Доколку е започнат во која фаза се наоѓате?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Втора	Втора	Втора	Втора	Втора	Прва	Втора	/

Што се однесува на фазите на децентрализација, еден градоначалник не одговорил, една општина е во првата фаза, а останатите се во втората фаза на децентрализацијата. Или како што е прикажано во графиконот број 2 12,5% не одговориле, 12,5% се во првата фаза, а 75% се во втората фаза на децентрализацијата.

Графикон 2. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 2

Табела 3. Одговори на прашањето бр. 3

Tab 3. Answer the question No. 3

Какво е вашето мислење за фискалната децентрализација?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Негативно	Негативно	Позитивно	Позитивно	///	///	Позитивно	///

Мислењата на градоначалниците за процесот на децентрализацијата се разликуваат, па така 37,5 % имаат позитивно мислење, 25% негативно, а 37,5% не одговориле на прашањето. Постојат градоначалници кои сметаат дека со овој процес се прокламира децентрализација, а се имплементира централизација. Некои од нив овој процес го сметаат како неопходен за ефикасност на општините. Според некои, процесот нуди поголеми можности, но и поголеми обврски. Некои процесот го гледаат како пренесување на одговорностите од ресорните министерства. Има и такви кои на процесот гледаат позитивно и сметаат дека се зголемува слободата во креирањето на фискалната политика. Повеќето од градоначалниците сметаат дека средствата кои ги добиваат се далеку помали од потребите на училиштата.

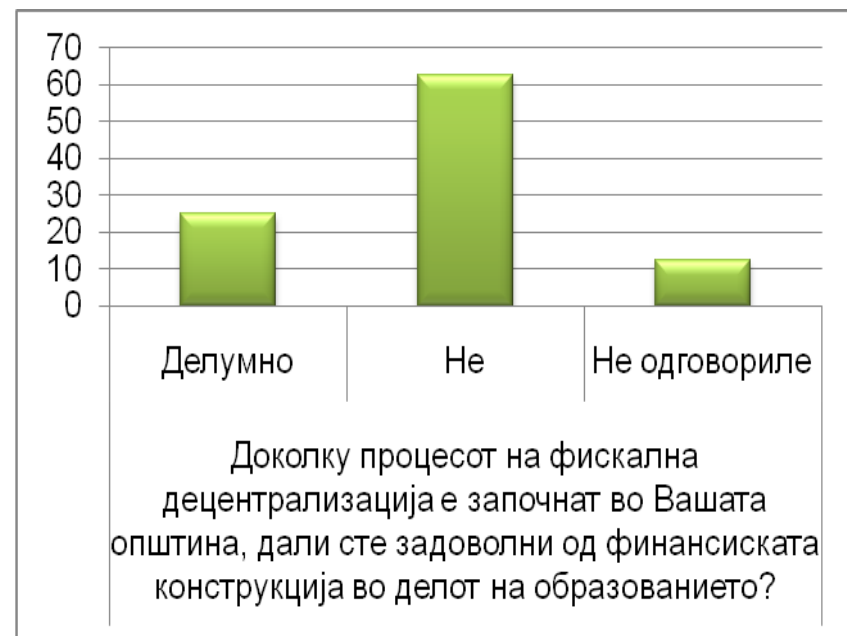
Графикон 3. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 3

Табела 4. Одговори на прашањето бр. 4

Tab 4. Answer the question No. 4

Доколку процесот на фискална децентрализација е започнат во Вашата општина, дали сте задоволни од финансиската конструкција во делот на образованието?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Не	Не	Делумно	Делумно	Не	Не	Не	///

Повеќето општини не се задоволни од финансиската конструкција во делот на образованието, или во проценти само 25% од испитаниците се делумно задоволни од истата, 12,5% не одговориле на прашањето, а останатите 62,5% не се задоволни. Сметаме дека е важно да нагласиме дека НИТУ ЕДЕН градоначалник не е задоволен од финансиската конструкција во делот на образованието.

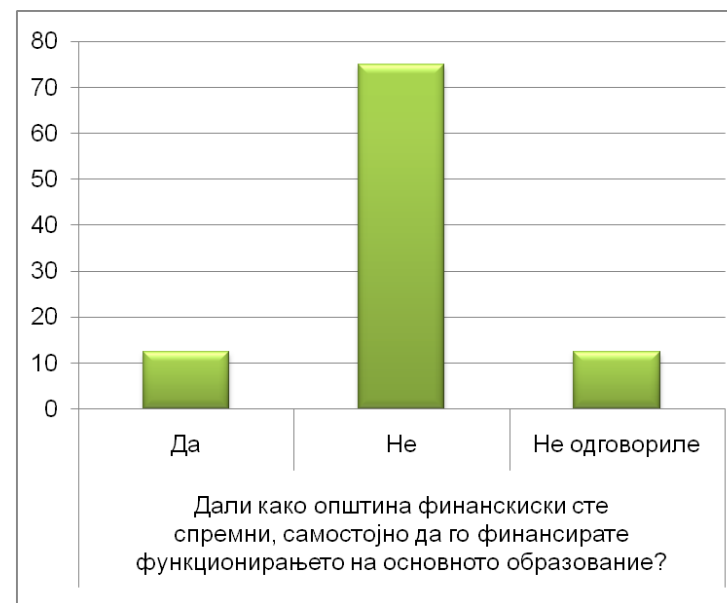
Графикон 4. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 4

Табела 5. Одговори на прашањето бр. 5

Tab 5. Answer the question No. 5

Дали како општина финансиски сте спремни, самостојно да го финансирате функционирањето на основното образование?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Не	Да	Не	Не	Не	Не	Не	///

Освен една општина, сите останати сметаат дека како општина сеуште не се спремни самостојно да го финансираат функционирањето на основното образование. Или искажано во проценти само 12,5% се спремни самостојно да го финансираат функционирањето, 12,5% не одговориле, а останатите 75% не се спремни самостојно да го финансирате функционирањето на основното образование.

Графикон 5. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 5

Табела 5. Одговори на прашањето бр. 6

Tab 5. Answer the question No. 6

Дали во вашата општина има сектор за образование?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Не	Да	Не	Не	Не	Не	Не	///

Сметаме дека е поразителен фактот што освен во една општина, во сите останати НЕМА сектор за образование, или искажано во проценти само 12,5% имаат сектор за образование, 12,5% не одговориле, а останатите 75% немаат сектор за образование

Графикон 6. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 6

Табела 7. Одговори на прашањето бр. 7

Tab 7. Answer the question No. 7

Сметате ли дека човечките ресурси кои ги поседувате се на ниво на задачата да ги решаваат секојдневните проблеми во оваа област?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	///	Да	Не	Да	///	Да	Да	///

Но сепак иако немаат сектор за образование, повеќето од нив сметаат дека човечките ресурси со кои располагаат се доволни за да се решаваат секојдневните проблеми кои постојат во оваа област. Во проценти тоа би изгледало вака: 12,5% сметаат дека човечките ресурси со кои располагаат не се доволни, 50% сметаат дека се доволни, а 37,5% не одговориле на прашањето.

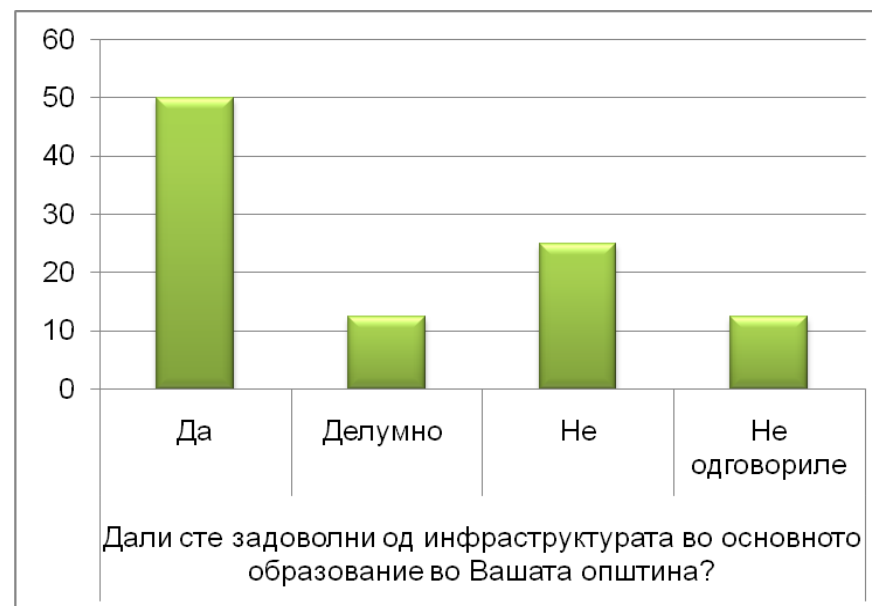
Графикон 7. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 7

Табела 8. Одговори на прашањето бр. 8

Tab 8. Answer the question No. 8

Дали сте задоволни од инфраструктурата во основното образование во Вашата општина?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Не	Делумно	Да	Да	Не	Да	Да	///

Половина од испитаниците, или 50% се задоволни од инфраструктурата во основното образование во својата општина, еден испитаник или 12,5% се делумно задоволни, еден не одговорил, а 25% не се задоволни од инфраструктурата во основното образование во својата општина.

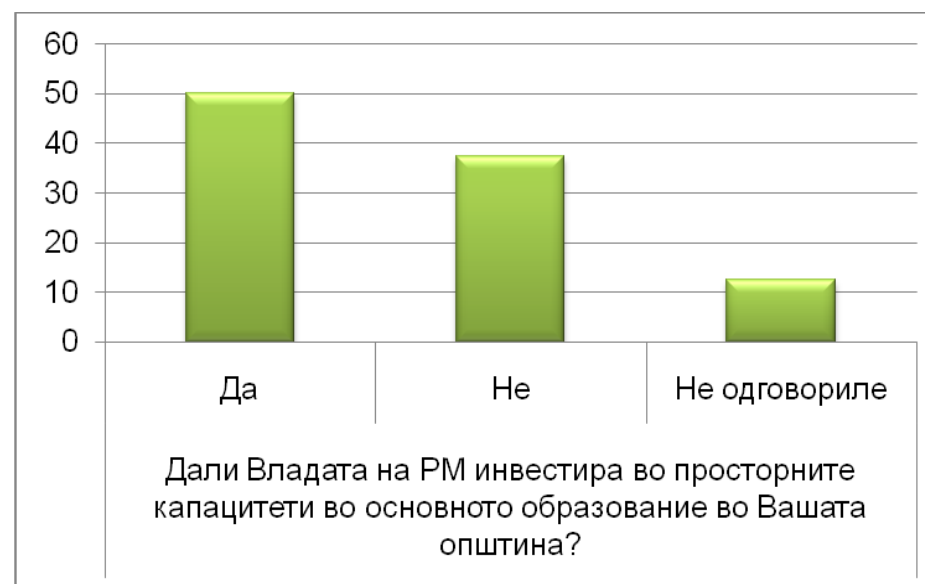
Графикон 8. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 8

Табела 9. Одговори на прашањето бр. 9

Tab 9. Answer the question No. 9

Дали Владата на РМ инвестира во просторните капацитети во основното образование во Вашата општина?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Не	Да	Да	Да	Не	Не	Да	///

Половина од градоначалниците се задоволни од тоа колку Владата на РМ инвестира во просторните капацитети во основното образование во нивната општина, еден не одговорил, а останатите 37,5% сметаат дека инвестициите од Владата изостанале во нивните општини.

Графикон 9. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 9

Табела 10. Одговори на прашањето бр. 10

Tab 10. Answer the question No. 10

Имате ли влијание во изборот на раководните структури во основното образование?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Да	Да	Да	Не	Да	///	Да	///

Освен еден градоначалник (12,5%) кој тврди дека нема избор во раководните структури во основното образование и двајца (25%) кои не одговориле, високи 62,5% велат дека имаат влијание во изборот на раководните структури во основното образование

Графикон 10. Графички приказ на одговорите од прашањето бр.10

Табела 11. Одговори на прашањето бр. 11

Tab 11. Answer the question No. 11

Постојат ли политички влијанија?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	///	Да	Не	Не	///	Не	Не	///

На прашањето дали постојат ли политички влијанија во изборот на раководните структури, само еден градоначалник, или 12,5%, одговорил дека има влијание, додека тројца не одговориле на прашањето, а 50% од нив одговориле дека не постојат политички влијанија.

Графикон 11. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 11

Табела 12. Одговори на прашањето бр. 12

Tab 12. Answer the question No. 12

Сметате ли дека општините во РМ се спремни за трета фаза на децентрализација?								
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино	Виница	Штип	Охрид	Пробиштип	Велес
	Не	Да	Не	Не	///	Не	Не	///

Скоро едногласно од оние градоначалници кои одговориле на ова прашање, само еден смета дека општината е подготвена за третата фаза на децентрализацијата, останатите сметаат дека сеуште не се спремни да влезат во истата. Или во проценти 12,5% сметаат дека општината е подготвена за третата фаза на децентрализацијата, 25% не одговориле, а 62,5% сметаат дека општината сеуште не е спремна да влезе во третата фаза на децентрализацијата.

Графикон 12. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 12

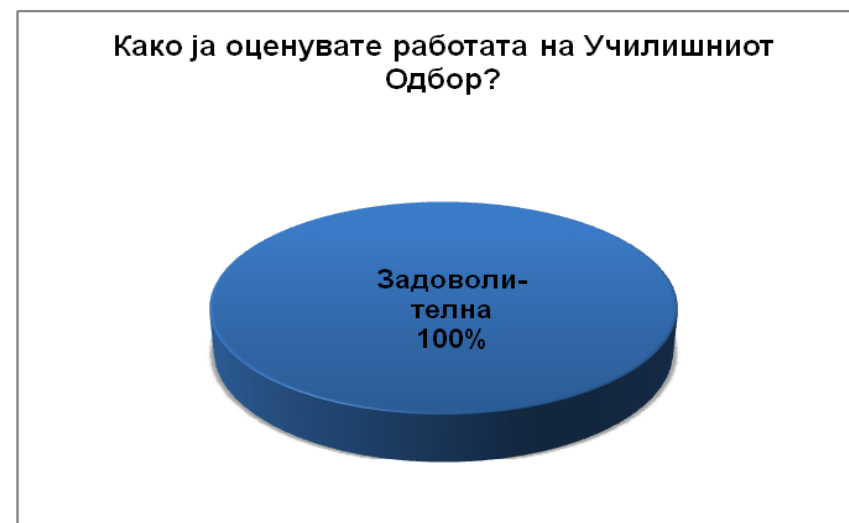
АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД АНКЕТНИТЕ ПРАШАЛНИЦИ ОД ПРЕТСЕДАТЕЛИТЕ НА УЧИЛИШНИТЕ ОДБОРИ

Табела 13. Одговори на прашањето бр. 13

Tab 13. Answer the question No. 13

Како ја оценувате работата на Училишниот Одбор?															
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес
	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна	Задоволителна

Без исклучок сите претседатели на Училишни Одбори, односно 100%, сметаат дека работата на УО е задоволителна.

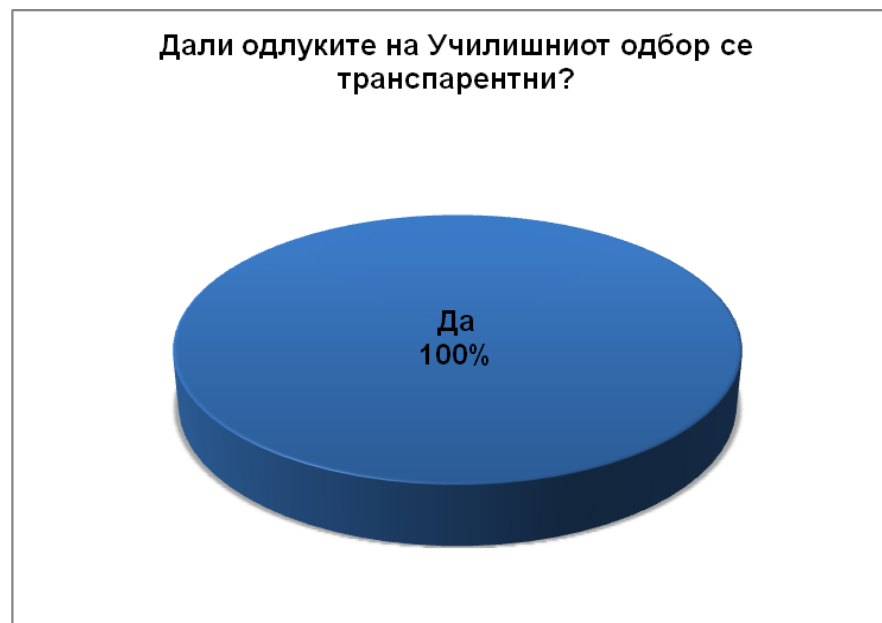
Графикон 13. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 13

Табела 14. Одговори на прашањето бр. 14

Tab 14. Answer the question No. 14

Дали одлуките на Училишниот одбор се транспарентни?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да

Сите претседатели на Училишни Одбори, тврдат дека одлуките на истиот се транспарентни.

Графикон 14. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 14

Табела 15. Одговори на прашањето бр. 15

Tab 15. Answer the question No. 15

Дали директорот има влијание во работењето и одлучувањето на Училишниот Одбор?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Не	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не

Што се однесува до прашањето, дали директорот има влијание во работењето и одлучувањето на училишниот одбор, мислењата се поделени, односно 19% сметаат дека директорот има влијание, а дури 81%, дека нема.

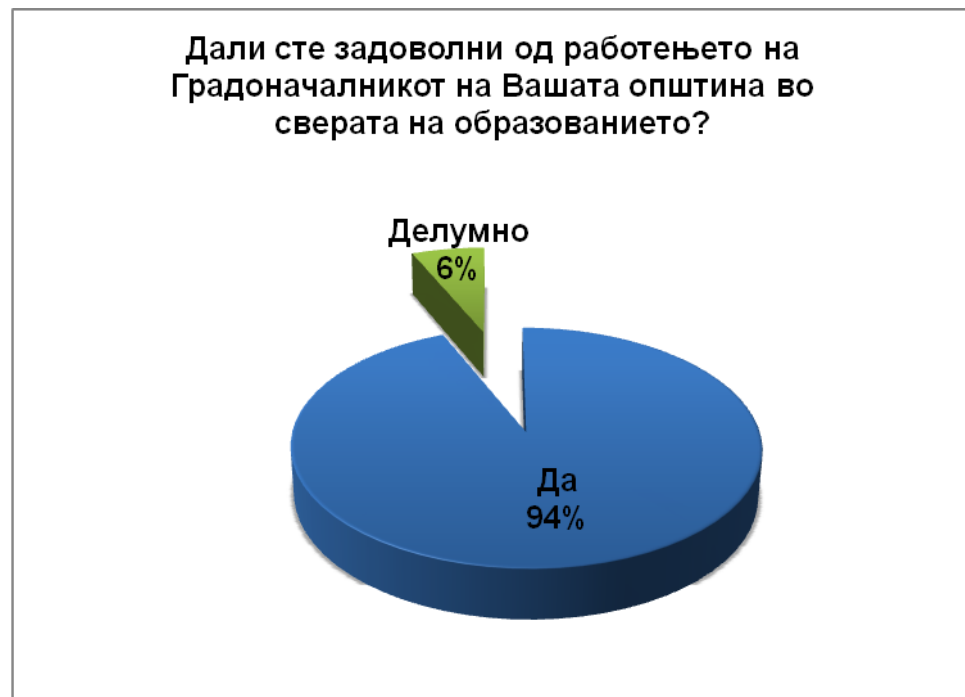
Графикон 15. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 15

Табела 16. Одговори на прашањето бр. 16

Tab 16. Answer the question No. 16

Дали сте задоволни од работењето на Градоначалникот на Вашата општина во сферата на образованието?															
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес
	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Не	Да	Делумно

Само 6% се делумно задоволни од работењето на Градоначалникот во сферата на образованието, а останатите 94% се задоволни.

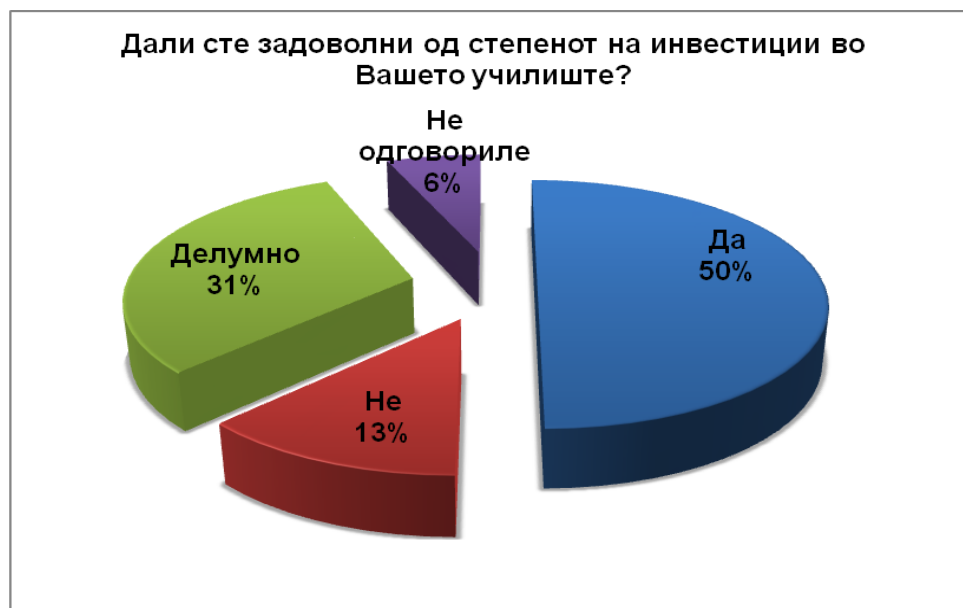
Графикон 16. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 16

Табела 17. Одговори на прашањето бр. 17

Tab 17. Answer the question No. 17

Дали сте задоволни од степенот на инвестиции во Вашето училиште?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Не	Делумно	Да	Не	Делумно	Да	Да	Да	Делумно	Да	Да	///	Делумно	Да	Да	Делумно

На прашањето дали сте задоволни од степенот на инвестиции во Вашето училиште, имаме најразлични одговор., Половина од испитаните претседатели на Училишни Одбри, или 50%, се задоволни, 31% се делумно задоволни, 13% не се задоволни, а 6% не одговориле на прашањето.

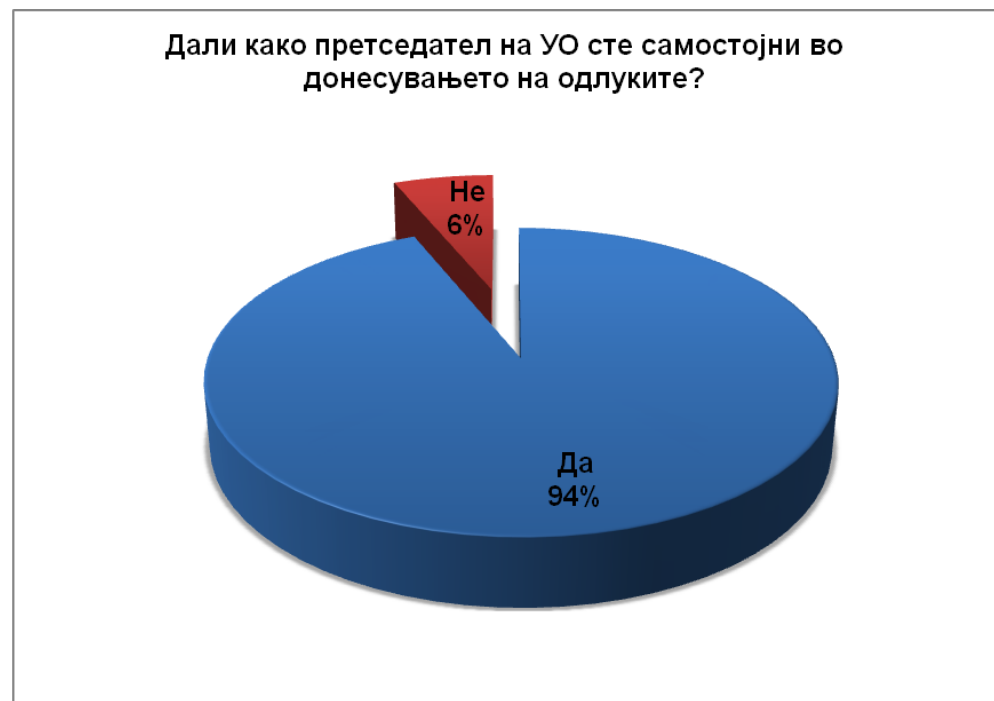
Графикон 17. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 17

Табела 18. Одговори на прашањето бр. 18

Tab 18. Answer the question No. 18

Дали како претседател на УО сте самостојни во донесувањето на одлуките?															
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес
	Да	Не	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да

Само еден претседател на Училишен одбор, кажал дека не одлучува самостојно , а останатите 94% се изјасниле како самостојни при донесување на одлуките.

Графикон 18. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 18

Табела 19. Одговори на прашањето бр.19

Tab 19. Answer the question No. 19

Во која фаза на децентрализацијата е Вашата општина?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Втора	Втора	Втора	Втора	Втора	Прва	Прва	Втора	Прва	Прва	Прва	Прва	Втора	Втора	Втора	Втора

На прашањето во која фаза на децентрализација е Вашата општина имаме малку конфузни одговори. Од вкупниот број на испитани претседатели на Училишни Одбори, 63% кажале дека нивната општина е во втора фаза, а 37% дека нивната општина е во трета фаза. Меѓутоа имаме „контрадикторни“ одговори во две општини, односно во општините Неготино и Виница, еден претседател на Училишен одбор кажал дека се во прва фаза, а другиот дека се во втора фаза.

Графикон 19. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 19

Табела 20. Одговори на прашањето бр. 20

Tab 20. Answer the question No. 20

Сметате ли дека Вашата општина е спремна самостојно да го финансира основното образование?																
Градови	Делчево	Кавадарци	Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес			
	///	Не	Да	Да	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Не	Да	Не	Не	

На прашањето сметате ли дека Вашата општина е спремна самостојно да го финансира основното образование, 25% од претседателите одговориле потврдно, а дури 69% сметаат дека не се подготвени и еден претседател (6%) не одговорил на прашањето.

Графикон 20. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 20

Табела 21. Одговори на прашањето бр. 21

Tab 21. Answer the question No. 21

Според ваше мислење, дали Градоначалникот има влијание во вработувањата на наставниот кадар во Вашето училиште?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Не	Не	Да	Не	Не	Не	Да	Делумно	Делумно	Не	Да	Не	Делумно	Не	Не	Делумно

Поделени одговори добив и на прашањето Според ваше мислење, дали Градоначалникот има влијание во вработувањата на наставниот кадар во Вашето училиште. Па така 19 % сметаат дека Градоначалникот има влијание, 25% дека има делумно влијание, а 56% сметаат дека Градоначалникот нема никакво влијание во вработувањата на наставниот кадар.

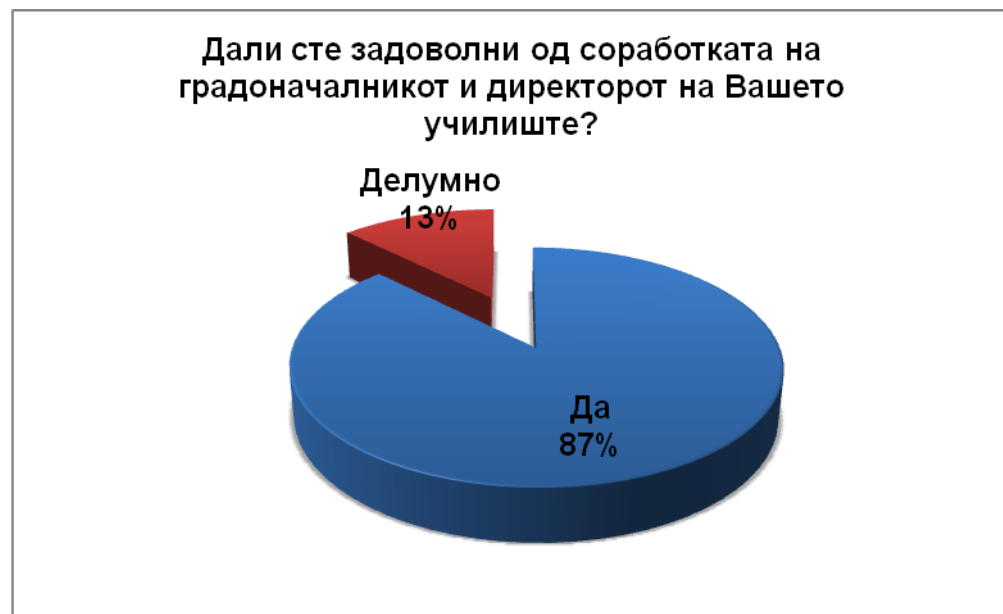
Графикон 21. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 21

Табела 22. Одговори на прашањето бр.22

Tab 22. Answer the question No. 22

Дали сте задоволни од соработката на градоначалникот и директорот на Вашето училиште?															
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес
	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Делумно	Да	Делумно

Поголем дел од испитаните претседатели на Училишни Одбори, односно 87%, се задоволни од соработката на градоначалникот и директорот на Вашето училиште, а 13% се делумно задоволни.

Графикон 22. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 22

Табела 23. Одговори на прашањето бр. 23

Tab 23 Answer the question No. 23

Дали членовите на УО можат да извршат влијание врз директорот и градоначалникот со донесување на одлука, спротивна на нивните ставови?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Понекогаш	Понекогаш	Да	Понекогаш	Не	Да	Да	Понекогаш	Да	Да	Да	Да	Не	Не	Да	Понекогаш

На прашањето Дали членовите на УО можат да извршат влијание врз директорот и градоначалникот со донесување на одлука, спротивна на нивните ставови, од понудените одговори, ги добив следниве проценти: половина од испитаните, односно 50% сметаат дека членовите на Управниот Одбор, може да извршат влијание врз директорот и градоначалникот со донесување на одлука, спротивна на нивните ставови, 31% сметаат дека тоа се случува понекогаш, а останатите 19%, сметаат дека членовите не може да влијаат.

Графикон 23. Графички приказ на одговорите од прашањето бр.23

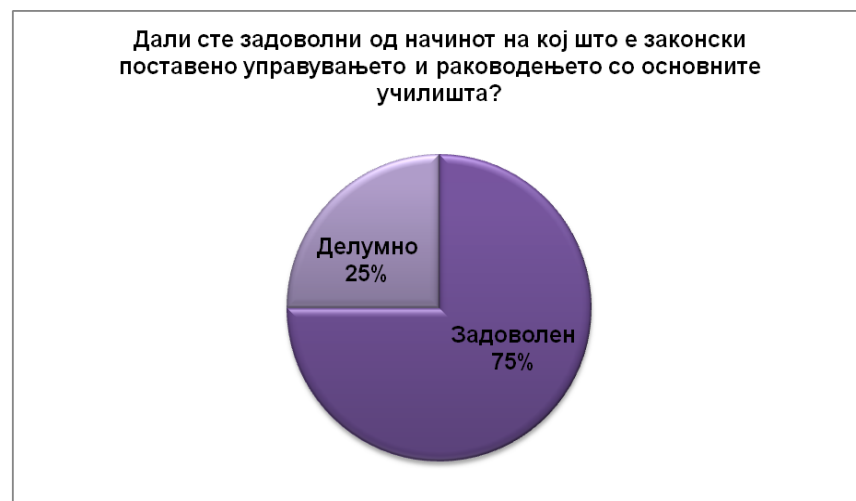
АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД АНКЕТНИТЕ ПРАШАЛНИЦИ ЗА ДИРЕКТОРИТЕ НА ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА

Табела 24. Одговори на прашањето бр. 24

Tab 24. Answer the question No. 24

Дали сте задоволни од начинот на кој што е законски поставено управувањето и раководењето со основните училишта?																	
Градови		Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
		Задоволен	Задоволен	Задоволен	Делумно	Задоволен	Задоволен	Задоволен	Задоволен	Задоволен	Делумно	Задоволен	Задоволен	Задоволен	Делумно	Задоволен	Делумно

75% од испитаниците одговориле дека се задоволни од начинот на кој што е законски поставено управувањето и раководењето со основните училишта, а 25% дека се делумно задоволни.

Графикон 24. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 24

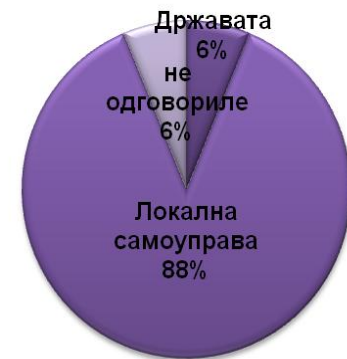
Табела 25. Одговори на прашањето бр. 25

Tab 25. Answer the question No. 25

Според ваше мислење дали е подобро основните училишта да бидат под ингеренции на локалната самоуправа (ЛС) или државата ?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Државата	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС	///	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС	ЛС

На прашањето дали е подобро основните училишта да бидат под ингеренции на локалната самоуправа (ЛС) или државата, дури 88% одговориле дека е подобро тоа да биде локалната самоуправа, а по 6% сметаат дека е тоа државата, или пак не одговориле воопшто.

Според ваше мислење дали е подобро основните училишта да бидат под ингеренции на локалната самоуправа (ЛС) или државата ?

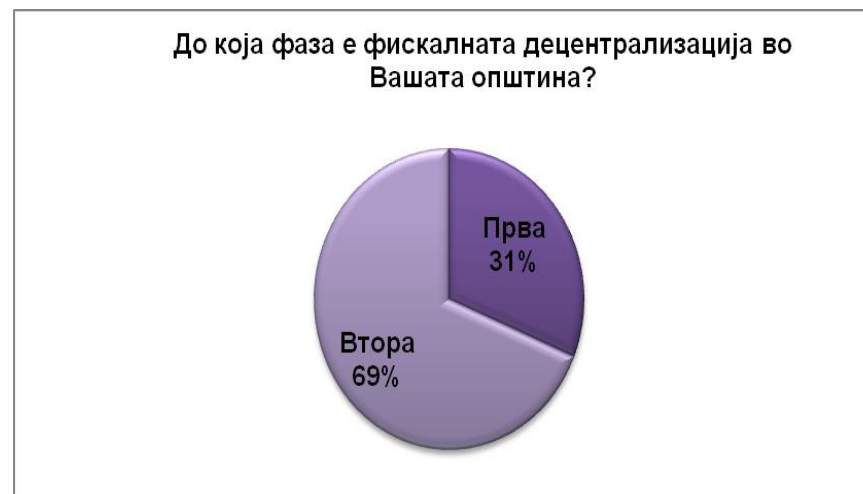
Графикон 25. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 25

Табела 26. Одговори на прашањето бр. 26

Tab 26. Answer the question No. 26

До која фаза е фискалната децентрализација во Вашата општина?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Втора	Втора	Прва	Втора	Втора	Втора	Втора	Прва	Прва	Втора	Прва	Прва	Втора	Втора	Втора	Втора

На прашањето До која фаза е фискалната децентрализација во Вашата општина, 69% одговориле дека тоа е втора фаза, а останатите 31% дека се во првата фаза на децентрализацијата.

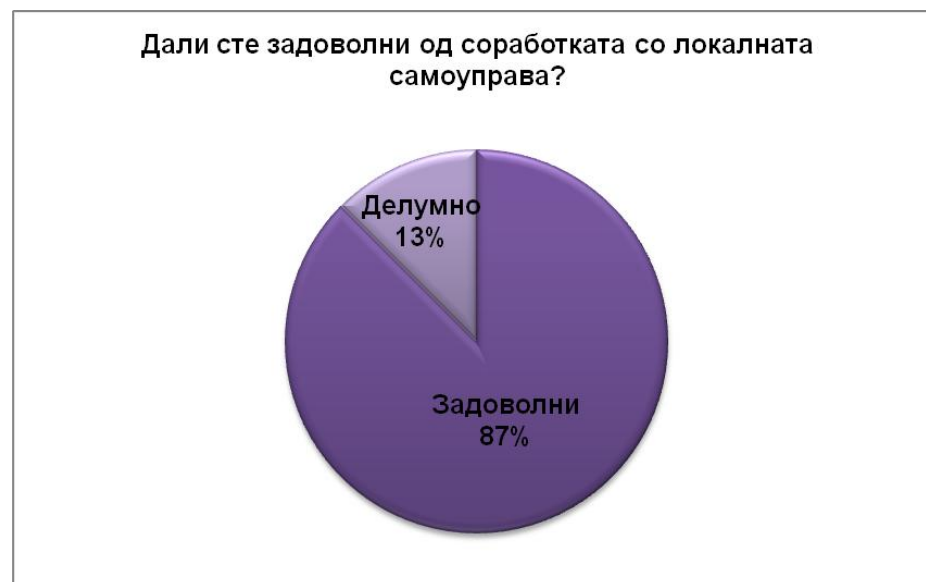
Графикон 26. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 26

Табела 27. Одговори на прашањето бр. 27

Tab 27. Answer the question No. 27

Дали сте задоволни од соработката со локалната самоуправа?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Делумно	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Задоволни	Делумно	Задоволни

13% се делумно задоволни од соработката со локалната самоуправа, а високи 87% се задоволни од истата соработка.

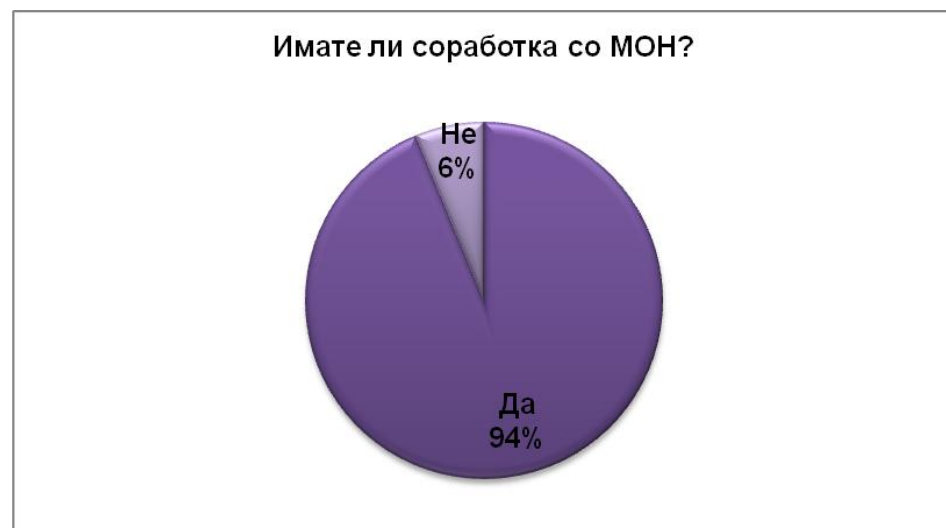
Графикон 27. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 27

Табела 28. Одговори на прашањето бр. 28

Tab 28. Answer the question No. 28

Имате ли соработка со МОН?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Да	Да

Што се однесува до соработката со МОН процентите се различни, високи 94% имаат соработка со МОН, а само 6% се изјасниле дека немаат соработка.

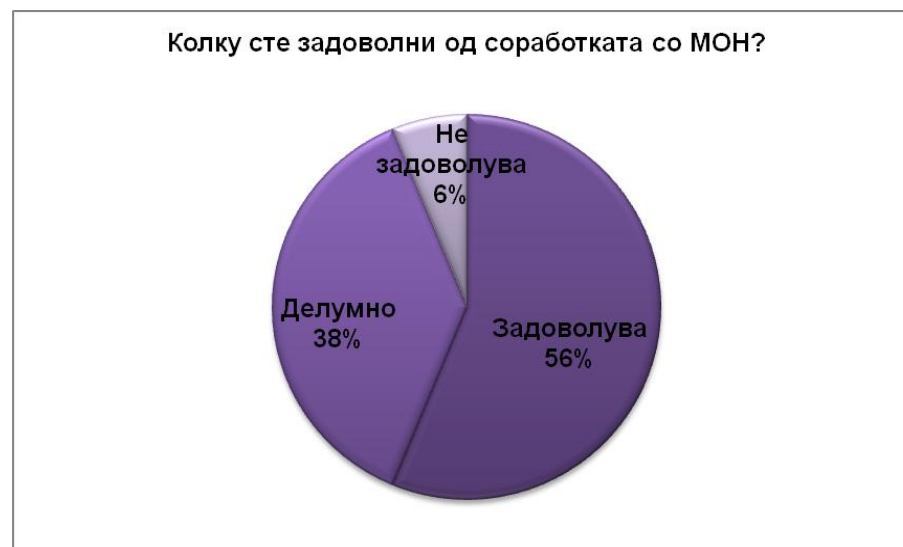
Графикон 28. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 28

Табела 29. Одговори на прашањето бр. 29

Tab 29. Answer the question No. 29

Колку сте задоволни од соработката со МОН?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Задоволува	Делумно	Делумно	Делумно	Задоволува	Задоволува	Делумно	Задоволува	Задоволува	Задоволува	Незадоволува	Делумно	Задоволува	Задоволува	Задоволува	Делумно

Иако имаат соработка со МОН, само 56% се изјасниле дека таа соработка задоволува, а 38% дека делумно задоволува и 6% не задоволува.

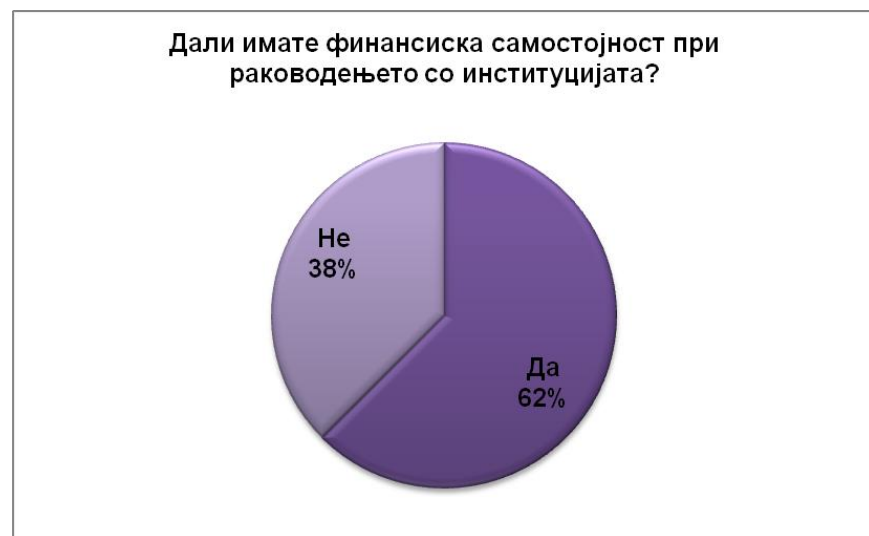
Графикон 29. Графички приказ на одговорите од прашањето бр.29

Табела 30 Одговори на прашањето бр. 30

Tab 30. Answer the question No. 30

Дали имате финансиска самостојност при раководењето со институцијата?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Не	Да	Не	Да	Да	Да	Да	Не	Не	Не	Не	Да	Да	Да	Да

Што се однесува до финансиската самостојност при раководењето со институцијата, 62% се изјасниле дека ја имаат, а 38% дека не се самостојни финансиски.

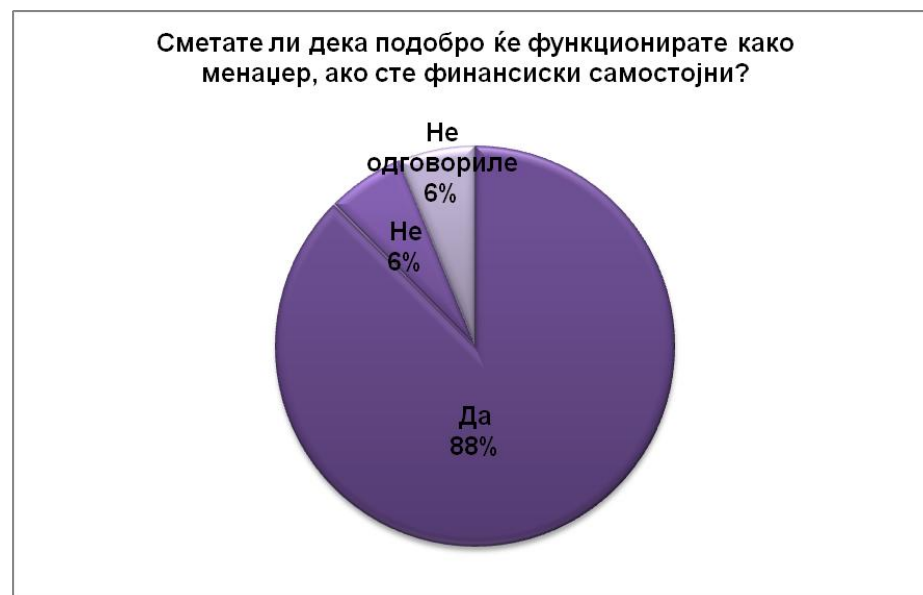
Графикон 30. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 30

Табела 31. Одговори на прашањето бр. 31

Tab 31. Answer the question No. 31

Сметате ли дека подобро ќе функционирате како менаџер, ако сте финансиски самостојни?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Да	Да	Да	Да	///	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да

Високи 88% сметаат дека подобро ќе функционираат како менаџери, доколку се финансиски самостојни, а 6% не се согласуваат со ова и 6% не одговориле.

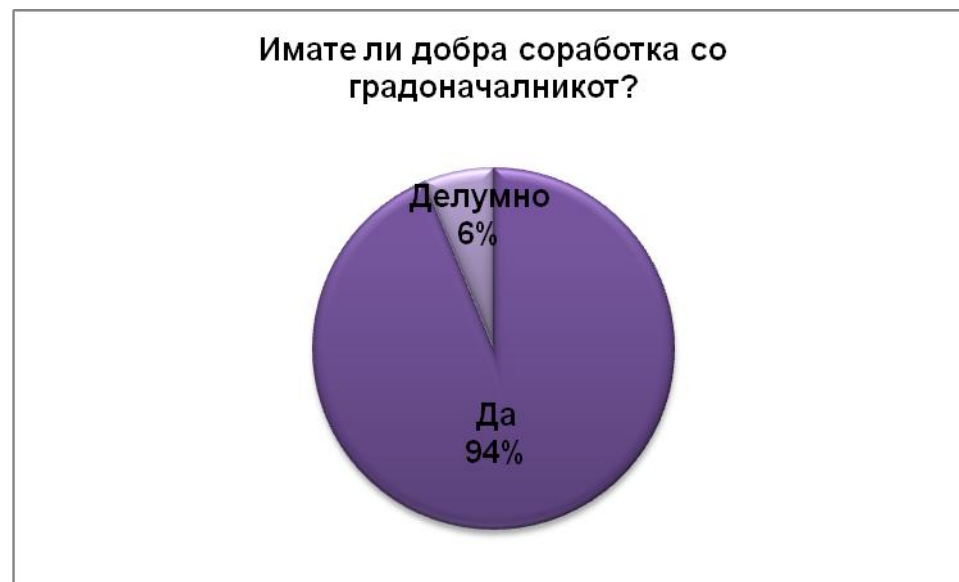
Графикон 31. Графички приказ на одговорите од прашањето бр.31

Табела 32. Одговори на прашањето бр. 32

Tab 32. Answer the question No. 32

Имате ли добра соработка со градоначалникот?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Делумно	Да	Да	Да	Да

Само 6% одговориле дека имаат делумна соработка со градоначалникот, а останатите 94% се изјасниле дека имаат соработка со истиот.

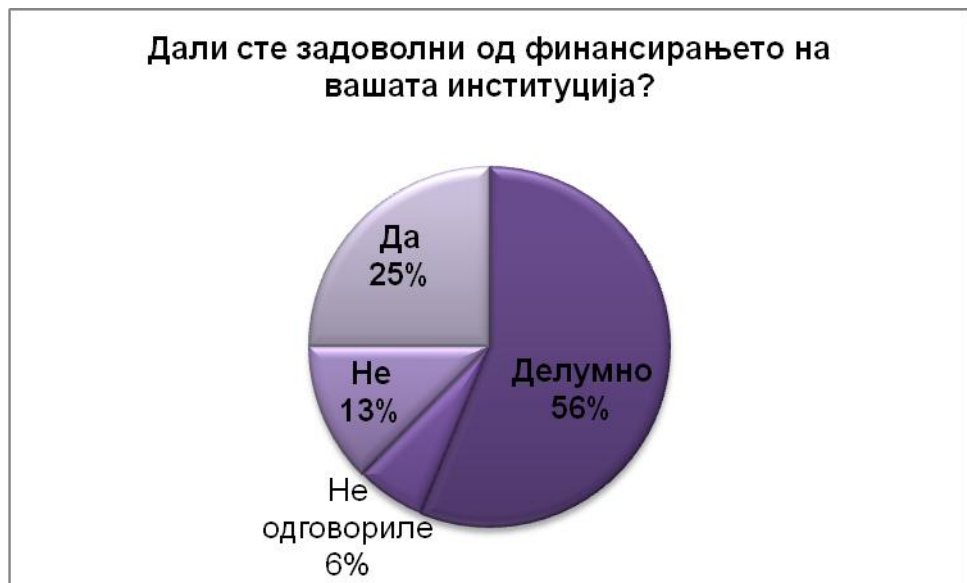
Графикон 32. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 32

Табела 33. Одговори на прашањето бр. 33

Tab 33. Answer the question No. 33

Дали сте задоволни од финансирањето на вашата институција?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Делумно	Да	Не	Да	///	Делумно	Делумно	Делумно	Делумно	Делумно	Делумно	Делумно	Да	Не	Делумно

На прашањето Дали сте задоволни од финансирањето на вашата институција, 25% одговориле дека се задоволни, 56% дека се делумно задоволни, 13% дека не се задоволни, а 6% не одговориле воопшто.

Графикон 33. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 33

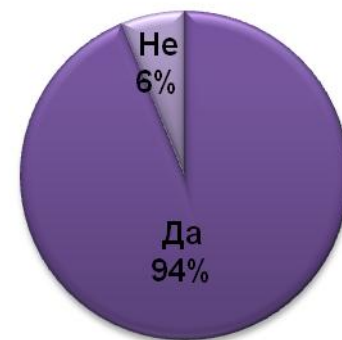
Табела 34. Одговори на прашањето бр. 34

Tab 34. Answer the question No. 34

Дали Вие како менаџер со сопствена апликативна дејност допринесувате во развојот на вашето училиште?															
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес
	Да	Да	Не	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да

Освен еден, или 6%, сите останати (94%) сметаат дека допринесуваат во развојот на вашето училиште сопствена апликативна дејност.

Дали Вие како менаџер со сопствена апликативна дејност допринесувате во развојот на вашето училиште?

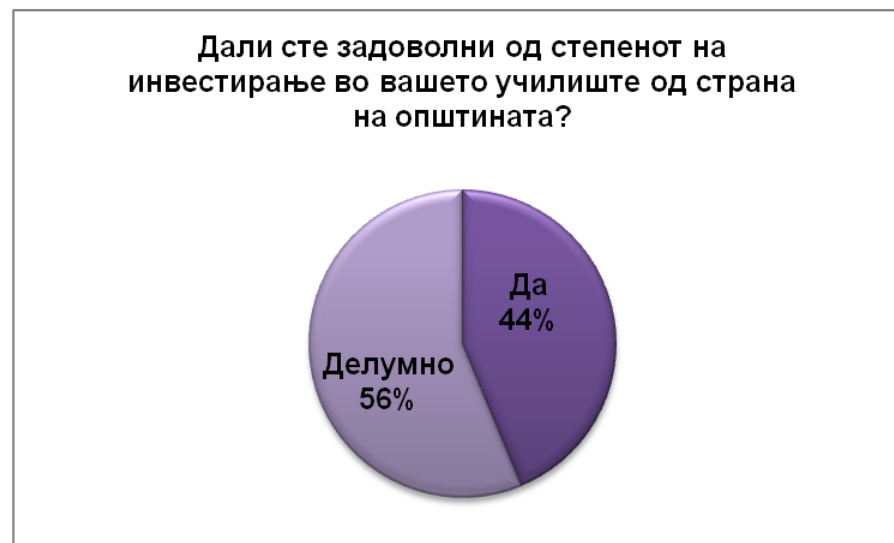
Графикон 34. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 34

Табела 35. Одговори на прашањето бр. 35

Tab 35. Answer the question No. 35

Дали сте задоволни од степенот на инвестирање во вашето училиште од страна на општината?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Делумно	Делумно	Делумно	Делумно	Делумно	Делумно	Да	Да	Делумно	Да	Да	Да	Да	Делумно	Делумно

44% се задоволни од степенот на инвестирање во соодветното училиште од страна на општината, а останатите 56% се делумно задоволни.

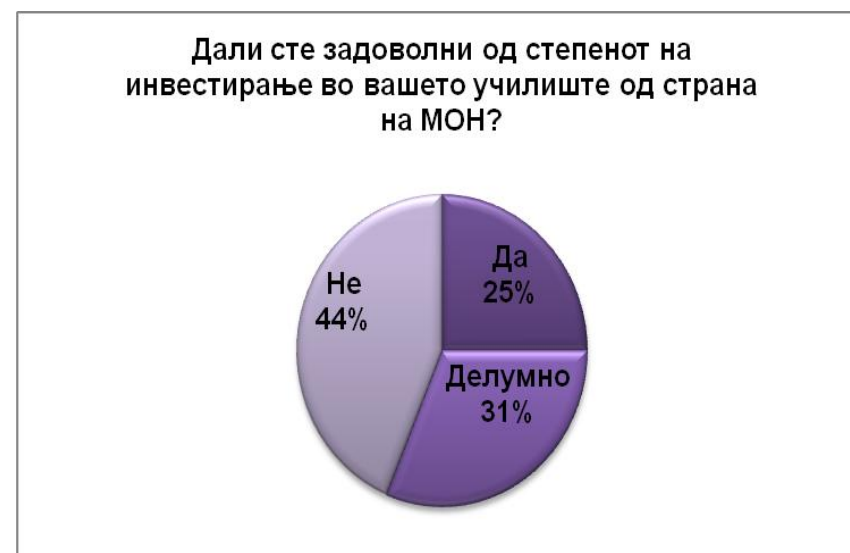
Графикон 35. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 35

Табела 36. Одговори на прашањето бр. 36

Tab 36. Answer the question No. 36

Дали сте задоволни од степенот на инвестирање во вашето училиште од страна на МОН?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Не	Не	Делумно	Делумно	Да	Не	Делумно	Не	Делумно	Не	Не	Да	Не	Да	Делумно

Задоволството од страна на степенот на инвестирање на МОН во соодветните училишта е различно, имено 25% се задоволни, 315 се делумно задоволни, а 44% не се задоволни.

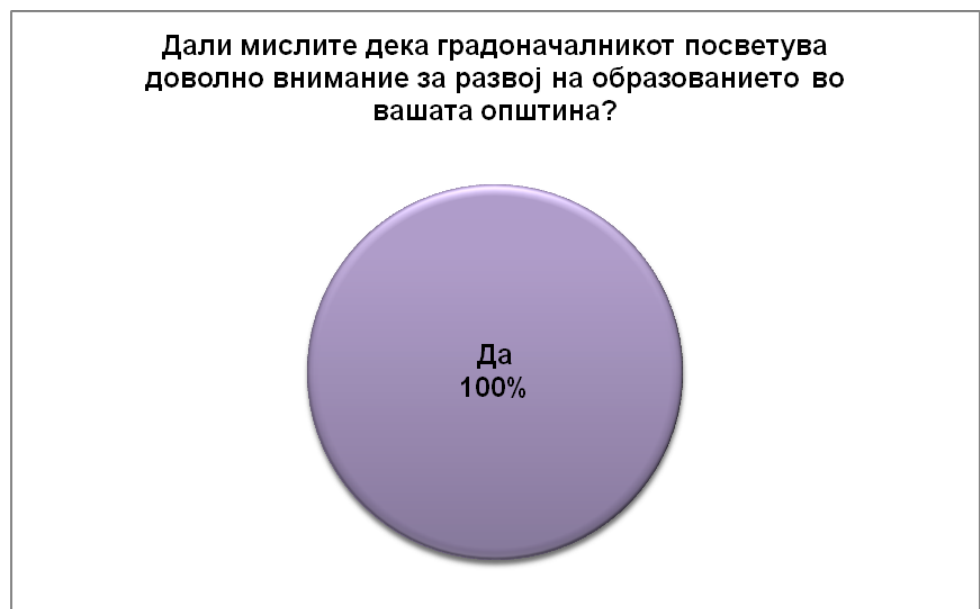
Графикон 36. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 36

Табела 37. Одговори на прашањето бр. 37

Tab 37. Answer the question No. 37

Дали мислите дека градоначалникот посветува доволно внимание за развој на образованието во вашата општина?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да

Сите, или 100%, сметаат дека градоначалникот посветува доволно внимание за развој на образованието во вашата општина.

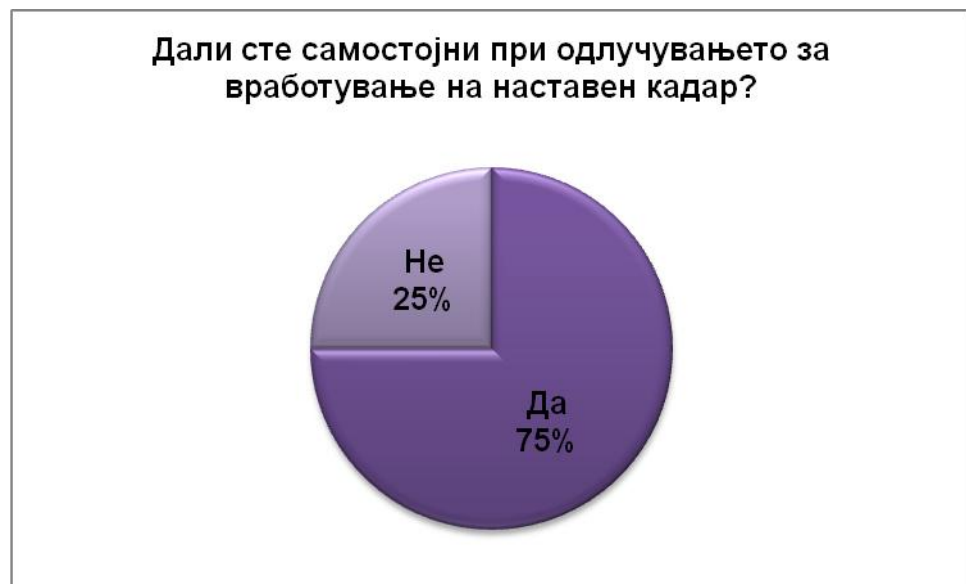
Графикон 37. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 37

Табела 38. Одговори на прашањето бр. 38

Tab 38. Answer the question No. 38

Дали сте самостојни при одлучувањето за вработување на наставен кадар?																
Градови	Делчево		Кавадарци		Неготино		Виница		Штип		Охрид		Пробиштип		Велес	
	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Да	Да	Да	Да

Што се однесува до самостојноста при одлучувањето за вработување на наставен кадар, 75% се изјасниле како самостојни, а 25% се изјасниле дека не се самостојни.

Графикон 38. Графички приказ на одговорите од прашањето бр. 38

ЗАКЛУЧОК

На овој анкетен прашалник одговараа градоначалници од 8 општини во Република Македонија, поточно беа вклучени општините: Делчево, Кавадарци, Неготино, Веница, Штип, Охрид, Пробиштип и Велес.

Во општините има различен број на основни училишта и тоа: Делчево – две основни училишта; Кавадарци – седум основни училишта; Неготино – две основни училишта; Веница – четири основни училишта; Штип – четири основни училишта; Охрид – девет основни училишта; Пробиштип – две основни училишта и Велес – две основни училишта.

Се претпоставува дека градоначалникот има важна улога во организацијата и раководењето на основните училишта, анализирајќи ги сите аспекти од неговите законски надлежности, управувањето со човечките, материјалните ресурси, како и капиталните инвестиции во делот на подобрување на физичките и просторните капацитети и создавање на подобри услови за непречено и современо одвивање на образовниот процес.

На почетокот поставивме неколку хипотези кои со спроведените анкети и интервјуа, требаше да се потврдат или демантираат. Една од нив беше дека: **Се претпоставува дека, градоначалниците немаат изедначени ставови и мислења за нивното место и улога во организацијата и раководењето на основните училишта, врз основа на тоа во која фаза на децентрализација е влезена општината која ја раководат.**

Така оваа хипотеза започнавме да ја испитуваме уште на одговорот на првото прашање: Дали во Вашата општина е започнат процесот на фискална децентрализација? Каде седум од нив одговориле потврдно, а еден воопшто не одговорил.

Што се однесува на фазите на децентрализација, не се сите во иста фаза, односно, еден градоначалник не одговорил, една општина е во првата фаза, а останатите се во втората фаза на децентрализацијата.

Хипотезата за тоа дека градоначалниците немаат еднакви ставови започна да се утврдува уште на почетокот на интервјуто, па така мислењата на градоначалниците за процесот на децентрализацијата се разликуваат, или

37,5% имаат позитивно мислење, 25% негативно, а 37,5% не одговориле на прашањето. Постојат градоначалници кои сметаат дека со овој процес се прокламира децентрализација, а се имплементира централизација. Некои од нив овој процес го сметаат како неопходен за ефикасност на општините. Според некои процесот нуди поголеми можности, но и поголеми обврски. Некои процесот го гледаат како пренесување на одговорностите од ресорните министерства. Има и такви кои на процесот гледаат позитивно и сметаат дека се зголемува слободата во креирањето на фискалната политика. Повеќето од градоначалниците, но не сите, сметаат дека средствата кои ги добиваат се далеку помали од потребите на училиштата. Повеќето општини не се задоволни од финансиската конструкција во делот на образованието, или во проценти само 25% од испитаниците се делумно задоволни од истата, 12,5% не одговориле на прашањето, а останатите 62,5% не се задоволни. Сметаме дека е важно да нагласиме дека **ниту еден градоначалник не е задоволен од финансиската конструкција во делот на образованието**. Освен една општина, сите останати сметаат дека како општина сеуште не се спремни самостојно да го финансираат функционирањето на основното образование. Или искажано во проценти само 12,5% се спремни самостојно да го финансираат функционирањето, 12,5% не одговориле, а останатите 75% не се спремни самостојно да го финансирате функционирањето на основното образование. Сметаме дека е **поразителен фактот, што освен во една општина, во сите останати НЕМА сектор за образование**, или искажано во проценти само 12,5% имаат сектор за образование, 12,5% не одговориле, а останатите 75% немаат сектор за образование. Но сепак иако немаат сектор за образование, повеќето од нив сметаат дека човечките ресурси со кои располагаат се доволни за да се решаваат секојдневните проблеми кои постојат во оваа област. Половина од испитаниците, или 50% се задоволни од инфраструктурата во основното образование во својата општина, еден испитаник или 12,5% се делумно задоволни, еден не одговорил, а 25% не се задоволни од инфраструктурата во основното образование во својата општина. Половина од градоначалниците се задоволни од тоа колку Владата на РМ инвестира во просторните капацитети во основното образование во нивната општина, еден не одговорил, а останатите 37,5% сметаат дека инвестициите од Владата изостанале во нивните општини.

Освен еден градоначалник (12,5%) кој тврди дека нема влијание во изборот во раководните структури во основното образование и двајца (25%) кои не одговориле, високи 62,5% велат дека имаат влијание во изборот на раководните структури во основното образование. На прашањето дали постојат политички влијанија во изборот на раководните структури, само еден градоначалник, или 12,5%, одговорил дека има влијание, додека тројца не одговориле на прашањето, а 50% од нив одговориле дека не постојат политички влијанија. Скоро едногласно од оние градоначалници кои одговориле на ова прашање, само еден смета дека општината е подготвена за третата фаза на децентрализацијата, останатите сметаат дека сеуште не се спремни да влезат во истата. Или во проценти 12,5% сметаат дека општината е подготвена за третата фаза на децентрализацијата, 25% не одговориле, а 62,5% сметаат дека општината сеуште не е спремна да влезе во третата фаза на децентрализацијата.

Од погоре изнесеното, може да се заклучи дека градоначалниците немаат изедначени ставови во врска со процесот на децентрализацијата, како и правата или обврските кои тие ги имаат, со што **општата хипотеза, како и првата посебна се потврдуваат како вистинита.**

Како посебни хипотези во овој магистарски труд уште ги поставивме и:

- Се претпоставува дека директорите и претседателите на училишните одбори имаат изедначени ставови по однос на прашањето за местото и улогата на градоначалникот во раководењето и организацијата на основните училишта;
- Се претпоставува дека финансиските состојби се различни во општините кои се во прва и втора фаза на децентрализација и дека тоа влијае во менаџирањето со основните училишта.

Без исклучок, сите претседатели на Училишни Одбори, односно 100%, сметаат дека работата на УО е заоволителна. Сите претседатели на Училишни Одбори, тврдат дека одлуките на истиот се транспарентни. Што се однесува до прашањето, дали директорот има влијание во работењето и одлучувањето на училишниот одбор, мислењата се поделени, односно 19% сметаат дека директорот има влијание, а дури 81%, дека нема. Само 6% се делумно задоволни од работењето на градоначалникот во сферата на образованието, а останатите 94% се задоволни.

На прашањето дали сте задоволни од степенот на инвестиции во Вашето училиште, имаме најразлични одговори, половина од испитаните претседатели на Училишни Одбори, или 50%, се задоволни, 31% се делумно задоволни, 13% не се задоволни, а 6% не одговориле на прашањето. Само еден претседател на Училишен одбор, кажал дека не одлучува самостојно, а останатите 94% се изјасниле како самостојни при донесување на одлуките. На прашањето во која фаза на децентрализација е Вашата општина имаме малку конфузни одговори. Од вкупниот број на испитани претседатели на Училишни Одбори, 63% кажале дека нивната општина е во втора фаза, а 37% дека нивната општина е во трета фаза. Меѓутоа имаме „контрадикторни“ одговори во две општини, односно во општините Неготино и Веница, еден претседател на Училишен одбор кажал дека се во прва фаза, а другиот дека се во втора фаза. На прашањето сметате ли дека Вашата општина е спремна самостојно да го финансира основното образование, 25% од претседателите одговориле потврдно, а дури 69% сметаат дека не се подготвени и еден претседател (6%) не одговорил на прашањето. Поделени одговори добивме и на прашањето според ваше мислење, дали Градоначалникот има влијание во вработувањата на наставниот кадар во Вашето училиште. Па така 19 % сметаат дека градоначалникот има влијание, 25% дека има делумно влијание, а 56% сметаат дека градоначалникот нема никакво влијание во вработувањата на наставниот кадар. Поголем дел од испитаните претседатели на Училишни Одбори, односно 87%, се задоволни од соработката на градоначалникот и директорот на Вашето училиште, а 13% се делумно задоволни. На прашањето Дали членовите на УО можат да извршат влијание врз директорот и градоначалникот со донесување на одлука спротивна на нивните ставови, од понудените одговори, ги добив следниве проценти: половина од испитаните, односно 50% сметаат дека членовите на Управниот Одбор, може да извршат влијание врз директорот и градоначалникот со донесување на одлука, спротивна на нивните ставови, 31% сметаат дека тоа се случува понекогаш, а останатите 19%, сметаат дека членовите не може да влијаат.

Уште од анализата на резултатите од претседателите на училишните одбори, може да се заклучи:

втората посебна хипотеза дека директорите и претседателите на училишните одбори имаат изедначени ставови по однос на прашањето за

местото и улогата на градоначалникот во раководењето и организацијата на основните училишта се отфрла.

Што се однесува на анализата на резултатите од директорите, 75% од испитаниците одговориле дека се задоволни од начинот на кој што е законски поставено управувањето и раководењето со основните училишта, а 25% дека се делумно задоволни. На прашањето дали е подобро основните училишта да бидат под ингеренции на локалната самоуправа (ЛС) или државата, дури 88% одговориле дека е подобро тоа да биде локалната самоуправа, а 6% сметаат дека е тоа државата, или пак не одговориле воопшто. На прашањето До која фаза е фискалната децентрализација во Вашата општина, 69% одговориле дека тоа е втора фаза, а останатите 31% дека се во првата фаза на децентрализацијата. 13% се делумно задоволни од соработката со локалната самоуправа, а високи 87% се задоволни од истата соработка. Што се однесува до соработката со МОН процентите се различни, високи 94% имаат соработка со МОН, а само 6% се изјасниле дека немаат соработка. Иако имаат соработка со МОН, само 56% се изјасниле дека таа соработка задоволува, а 38% дека делумно задоволува и 6% не задоволува. Што се однесува до финансиската самостојност при раководењето со институцијата, 62% се изјасниле дека ја имаат, а 38% дека не се самостојни финансиски. Високи 88% сметаат дека подобро ќе функционираат како менаџери, доколку се финансиски самостојни, а 6% не се согласуваат со ова и 6% не одговориле. Само 6% одговориле дека имаат делумна соработка со градоначалникот, а останатите 94% се изјасниле дека имаат соработка со истиот. На прашањето Дали сте задоволни од финансирањето на вашата институција, 25% одговориле дека се задоволни, 56% дека се делумно задоволни, 13% дека не се задоволни, а 6% не одговориле воопшто. Освен еден, или 6%, сите останати (94%) сметаат дека допринесуваат во развојот на вашето училиште сопствена апликативна дејност. 44% се задоволни од степенот на инвестирање во соодветното училиште од страна на општината, а останатите 56% се делумно задоволни. Задоволството од страна на степенот на инвестирање на МОН во соодветните училишта е различно, имено 25% се задоволни, 31% се делумно задоволни, а 44% не се задоволни. Сите, или 100%, сметаат дека градоначалникот посветува доволно внимание за развој на образованието во вашата општина. Што се однесува до самостојноста при одлучувањето за вработување на

наставен кадар, 75% се изјасниле како самостојни, а 25% се изјасниле дека не се самостојни.

За крај третата хипотеза: **се претпоставува дека финансиските состојби се различни во општините кои се во прва и втора фаза на децентрализација и дека тоа влијае во менаџирањето со основните училишта.** Мораме да кажеме дека финансиските состојби се различни и во општините кои се во првата фаза и во тие кои се во втората фаза, а нормално и во нив меѓусебно. Фазата во која се наоѓаат општините во процесот на децентрализација, делумно влијае на менаџирањето со основните училишта. Можеме да го изведеме заклучокот дека оваа хипотеза делумно се прифаќа, односно точно е дека **финансиските состојби се различни во општините кои се во прва и втора фаза на децентрализација,** но не и дека тоа влијае на менаџирањето со основните училишта. Главната улога во менаџирањето сепак останува на градоначалниците. Иако додека траеше ова истражување, со одлука на Владата на РМ од 1-ви Јануари 2012 година, скоро сите општини влегоа во втора фаза на децентрализација. Оттука се и разбирливи разноличните одговори по ова прашање, што значи дека дел од раководните структури овој податок и не го знаеле (се мисли на дел од директорите и претседателите на училишните одбори). Сепак на сите градоначалници како мисија и репер за успех, останува спремноста за влегување во трета фаза на децентрализација, што значи целосно осамостојување и креирање на фискални, капитални и кадровски политики.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Образование и децентрализација-брошура, д-р Јован Ананиев, Винсент Графика, Скопје 2008.
2. Општински образовни политики – прирачник, Б.Ласовска, В.Митева и членови на ОТО, МЦГО,2008.
3. Национална програма за образование на Република Македонија 2005 – 2015.
4. Како до ефективна локална самоуправа, Сотир Костов, Скопје 2006
5. Закон за локална самоуправа, Службен весник на РМ бр.5/02
6. Закон за основно образование, Службен весник на РМ бр.103/08
7. Закон за средно образование, Службен весник на РМ бр.44/95 и измени
8. Н. Петров, Проекција на развојот, иновациите и трансформацијата на системот на образованието во Република Македонија, Просветно дело, Скопје 1994.
9. Н. Петров, Демократизацијата и нејзиното влијание врз образованието, Просветно дело, бр.5/91, Скопје.
10. Н. Петров, Проекција на развојот на образованието, Просветно дело, Скопје, 1994.
11. О. Блажевска, Менаџментот и образованието на стручните кадри – менаџери, Економски факултет, Скопје, 1995.
12. М. Фрејзер, Х. Томас, Предавање за менаџментот на високото образование, Скопје, 1996, (Ректорат 01.02.1996).
13. Унескова достигнуча планирања кадрова и образовања, Загреб, 1977.
14. Ш. Бобек, Менаџмент, Економски факултет, Скопје, 1993.
15. Anthoni, R., Dearden, J.Vancil, R.(1992),Management control system, Ilionis:Richard D. Irwin Inc,Honewood.
16. Batty, J. (1969),Industrial administration and management, London: McDonald and Evans Ltd.
17. Bush, T., West-Burnham,J. (2006),The principles of educational management, Eastbourne: Antony Rowe Ltd.

18. Бањанин, М. (1991), Пословна стратегија, менаџмент и маркетинг школе, Београд.
19. Бешка, В.П. (1996), Како се пишува извештај за спроведено емпириско истражување, Скопје: Малинска.
20. Дамјановски, А. (1990), Покарактеристични тенденции на осовременувањето на основното образование во нашата земја, Скопје: Просветно дело, бр. 1.
21. Фити, Т., Хаџи-Василева-Марковска, В. (1994), Претприемништвото и претприемачкиот менаџмент, Скопје: Економски факултет.
22. Георгиева, В., Николаева, С. (2001), Образователен менаџмент, Софија: Аскони-издат.
23. Dean, J. (1995), Managing the Primary school, New York: Routledge.
24. Јанкоски, Д. (2002), Организација на образованието, Битола: Универзитет "Св. Климент Охридски"-Педагошки факултет.
25. Mondy, R.W., Holmes, R.E., Filippo, E.B. (1980), Management-concepts and practies, Boston: Allyn & Bacon Inc.
26. Moscow, M.H. (1987), Strategie planning in business and government, New York: Committee for economic development.
27. Murgatroyd, S., Morgan, C. (1994), Total quality management and the school, Buckingham: Open University Press.
28. Петковски, К. (1998), Менаџмент во училиштето, Скопје: Просветен работник.
29. Петковски, К., Бошевска, Л., Ламева, Б. (2004), Студија (утврдување на потребите за базична обука на училишните директори според менаџерските компетенции, Скопје: Биро за развој на образованието.
30. Поленаковиќ, Р. (2002), Колку пдредени треба да има еден менаџер?, Скопје: Bato & Divijan Corporation Graphic Center.
31. Поткоњак, Н. (1980), Систем образовања у Енглеској, САД и Канади, Нови Сад: Педагошки завод.
32. Sergiovani, T. (1996), Leadership for the schoolhouse, San Francisco: J.R. Rublishers.
33. Спасов, С., Арсов, С. (2004), Финансиски менаџмент, Скопје: Економски факултет

34. Шукаров,М.(1994), Феноменот на приватизацијата, очекувани ефекти и поликата на нивно насочување, Скопје: МАНУ.
35. Шуклев, Б. (1993), Менаџмент,Скопје: Економски менаџмент.
36. Tomlinson, H. (2006), Educational management I-Educational values, USA: Routledge Falmer.
37. Tomlinson, H. (2006), Educational management II-Educational leadership, USA: Routledge Falmer.
38. Tomlinson, H. (2006), Educational management III-Educational leadership, USA: Routledge Falmer.
39. Tomlinson, H. (2006), Educational management IV-Educational change, USA: Routledge Falmer.
40. U potrazi savremenom osnovnom skolom, (1991), Zagreb: Institut za pedagogska istrazivanja, Filozovski fakultet.
41. Viljoen,J.(1991), Strategie management, How to analise, choose and implement corporate strategies, Melburne: Longman professional.
42. Закон за заштита на децата, Сл.весник на РМ, бр.98/00
43. Етички кодекс,2006, Скопје: УКИМ
44. Pollard, A. (1997). Reflective teaching in the Primaru school, Cassel Education, London, New York
45. Адамческа,С. (1996),Активна настав, Скопје: Легис.
46. Ангелковски,К.(1991), Некои противречности во современите развојни тенденции и движења во образованието и иновациите, Скопје: Просветно дело, бр.5
47. Cushwau, B. (1994), Human Resource Management.
48. Bass,Bass and Stogdill's Handbook of Leadership: B.M.Bass and B.J.Avolio, "Transformational Leadership: A Response to Critiques" in M. M. Chemers and R.Ayman, eds. Leadership Theoru and Research: Perspectives and Directions (San Diego: Academic Press,1993), 49-80: B.M.Bass,B.J.Avolio,and L.Goodheim, "Biographu and the Assessment of Transformational Leadership at the World Class Level, "Journal of Management 13 (1987), 7-20:J.J.Hater and B.M.Bass,"Supervisors Evaluations and Subordinates'Perceptions of Transformational and Transactional Leadership,"journal of Applied Psychology 73,(1988),695-702: R.Pillai,

49. Атанасовски, Ж. (2004), Јавни финансии, Скопје: Економски факултет.
50. Демографскиот развој и неговото значење за развојот на Република Македонија, Економски институт, Скопје, 1990.
51. В.Полич, Економика и планирање образовања, Школска књига, Загреб, 1983.
52. Бркиќ, М. (1991), Воспитно-образовниот систем во нови прилики, Скопје: Просветно дело, бр.1.
53. Cushwau, B. (1994), Human Resource Management.
54. Ekonomska enciklopedija I I II, (1984), Beograd: Savremena administracija.
55. Geraint, J (1993), The economies of education, London.
56. Ѓоѓијовски, Б. (2002), Теорија на одлучување II (донесување на одлуки), Скопје: Економски факултет.
57. Н. Кљусев, Погледи и промени, Матица Македонска, Скопје, 1995.
58. Унковска, Л.Ќ. (1997), Образование за развој-концепт за образование за 21-от век, Скопје: Образование за развој, бр.1.

ПРИЛОГ 1.

ИНТЕРВЈУ

Тема – Децентрализацијата на локалната самоуправа и местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта

Почитуван Градоначалник, целта на овој труд е да се докаже местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта. Вашите одговори ќе дадат значаен допринос во изработката на трудот, но и во научно – истражувачката дејност воопшто. Одговорите ќе бидат искористени исклучително само за оваа област и ниту еден Ваш одговор нема да биде злоупотребен, ниту изваден од контекст. Ве молам за искрени одговори и релевантни податоци. Однапред Ви благодарам.

1. ОПШТИНА _____
2. Градоначалник _____
3. Возраст _____
4. Степен и вид на образование _____
5. Колку основни училишта има во Вашата општина ? _____
6. Дали во Вашата општина е започнат процесот на фискална децентрализација?

- 6 а) доколку е започнат во која фаза се наоѓате? _____
7. Какво е Вашето мислење за фискалната децентрализација?

8. Доколку процесот на фискална децентрализација е започнат во Вашата општина, дали сте задоволни од финансиската конструкција во делот на образованието?

9. Дали како општина финансиски сте спремни, самостојно да го финансирате функционирањето _____ на _____ основното образование? _____

10. Дали во Вашата општина има сектор за образование и доколку има, колку стручен кадар имате вработено?

11. Кое е Вашето мислење за потенцијалот на општината за справување со проблемите во основното образование. Сметате ли дека човечките ресурси кои ги поседувате се на ниво на задачата да ги решаваат секојдневните проблеми во оваа област?

12. Дали сте задоволни од инфраструктурата во основното образование во Вашата општина?

13. Доколку не сте задоволни, одговорете зошто и каде ги лоцирате причините?

14. Дали Владата на РМ инвестира во просторните капацитети во основното образование во Вашата општина?

15. Доколку одговорот е позитивен, набројте ги инвестициите и дали сте задоволни со овие вложувања?

16. Колку вие како локална самоуправа инвестирате во подобрување на инфраструктурата во основното образование?

17. Која е Вашата улога во процесот на раководење и менаџирање со основните училишта?

18. Имате ли влијание во изборот на раководните структури во основното образование?

19. Доколку имате, кое е Вашето влијание?

20. Со кој проблеми се соочувате при изборот на раководните структури во основните училишта?

21. Постојат ли политички влијанија?

22. Доколку не постојат, кои критериуми ги почитувате при изборот на раководните структури во основните училишта?

23. За крај на нашиот разговор – сметате ли дека општините во РМ се спремни за трета фаза на децентрализација? _____

Благодарам за издвоеното време

Со почит,

*Благица Ласовска
Студент на постдипломски студии на
Универзитет “Гоце Делчев” Штип*

ПРИЛОГ 2

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК (Претседатели на УО)

Почитувани,

Пред Вас е анкетен прашалник. Ве молиме внимателно да го прочитате и да одговорите на сите прашања. На тој начин Вие учествувате во научно-истражувачкиот проект “Децентрализацијата на локалната самоуправа и местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта”, што се спроведува на Универзитетот Гоце Делчев. Анкетата е АНОНИМНА. Податоците ќе се користат исклучиво во научни цели.

1. Општина _____
2. Возраст _____
3. Степен и вид на образование _____
4. Работно искуство _____
5. Колку време сте претседател на УО _____
6. Како ја оценувате работата на УО (со заокружување)
А) задоволителна
Б) делумно задоволителна
Б) Незадоволителна

Доколку одговорот е незадоволителна, Ве молам објаснете ги причините кои, според Вас доведуваат до незадоволително ниво на работење на УО.

7. Дали одлуките на УО се транспарентни? (со заокружување)
А) Да
Б) Не
8. Дали директорот има влијание во работењето и одлучувањето на УО?
А) Да
Б) Не

9. Дали сте задоволни од работењето на Градоначалникот на вашата општина во сверата на образованието? (со заокружување)

- А) задоволен/ а
- Б) делумно задоволен/а
- В) незадоволен/а

Доколку одговорот е не задоволува, Ве молиме објаснете ги причините?

10. Дали сте задоволни од степенот на инвестиции во вашето училиште? (со заокружување)

- А) задоволен/ а
- Б) делумно задоволен/а
- В) незадоволен/а

Доколку одговорот е незадоволува, Ве молиме објаснете ги причините?

11. Дали како претседател на УО сте самостојни во донесувањето на одлуките?

- А) да
- Б) Не
- В) Делумно

12. Како ја оценувате работата на директорот на училиштето во кој УО Вие сте претседател? (описно)

13. Според Ваше мислење, која е улогата на градоначалникот во менаџирањето со основните училишта? (описно)

14. Во која фаза на децентрализација е вашата општина?

- А) прва
- Б) втора

15. Сметате ли дека вашата општина е спремна самостојно да го финансира основното образование?

- А) Да
- Б) Не

16. Според Ваше мислење, дали градоначалникот има влијание во вработувањата на наставниот кадар во вашето училиште?

- А) да
- Б) Не
- В) Делумно

17. Дали сте задоволни од соработката на градоначалникот и директорот на вашето училиште? (со заокружување)

- А) задоволен/ а
- Б) делумно задоволен/а
- В) незадоволен/а

Доколку одговорот е негативен, лоцирајте ги причините

18. Дали членовите на УО можат да извршат влијание врз директорот и градоначалникот со донесување на одлука, спротивна на нивните ставови?

- А) Да
- Б) Не
- В) Понекогаш

Ве молиме објаснете го одговорот

ПРИЛОГ 3

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК (директор)

Почитувани,

Пред Вас е анкетен прашалник. Ве молиме внимателно да го прочитате и да одговорите на сите прашања. На тој начин Вие учествувате во научно – истражувачкиот проект “ Децентрализацијата на локалната самоуправа и местото и улогата на градоначалникот во организацијата и раководењето со основните училишта”, што се спроведува на Универзитетот Гоце Делчев. Анкетата е АНОНИМНА. Податоците ќе се користат исклучиво во научни цели.

1. Општина _____

2. Возраст _____

3. Степен и вид на образование _____

4. Работно искуство во образовниот процес _____

5. Колку време сте директор на училиштето _____

6. Дали сте задоволни од начинот на кој што е законски поставено управувањето и раководењето со основните училишта? (со заокружување)

А) задоволен/а

Б) делумно задоволен/а

В) не сум задоволен /а

Доколку одговорот е не сум задоволен/а, Ве молам објаснете зошто сте незадоволни

7. Според Ваше мислење дали е подобро основните училишта да бидат под ингеренции на локалната самоуправа или државата и објаснете зошто?

8. До која фаза е фискалната децентрализација во Вашата општина?
(со заокружување)

А) прва

Б) втора

9. Дали сте задоволни од соработката со локалната самоуправа?

(со заокружување)

- А) задоволува
- Б) делумно задоволува
- В) незадоволува

Доколку одговорот е незадоволува, Ве молам објаснете зошто?

10. Имате ли соработка со МОН? (со заокружување)

- А) Да
- Б) Не

11. Колку сте задоволни од соработката со МОН? (со заокружување)

- А) задоволува
- Б) делумно задоволува
- В) не задоволува

Ве молам објаснете го вашиот одговор

12. Дали имате финансиска самостојност при раководењето со институцијата?
(со заокружување)

- А) да
- Б) не

13. Сметате ли дека подобро ќе функционирате како менаџер, ако сте финансиски самостојни? (со заокружување)

- А) да
- Б) не

Ве молам објаснете го вашиот одговор

14. Кое е Вашето мислење за местото и улогата на градоначалникот во менаџирањето со основните училишта? (описно)

15. Имате ли добра соработка со градоначалникот? (со заокружување)

- A) да
- B) не
- B) делумно

Доколку одговорот е не, наведете ги причините за несоработката

16. Дали сте задоволни со финансирањето на вашата институција?
(со заокружување)

- A) да
 - B) делумно
 - B) не
- Ве молам објаснете го вашиот одговор

17. Со какви проблеми се соочувате при менаџирањето на институцијата со која раководите? (описно)

18. Дали Вие како менаџер со сопствена апликативна дејност допринесувате во развојот на вашето училиште? (со заокружување)

- A) да
- B) не

Доколку одговорот е да, набројте ги проектите кои сте ги оствариле

19. Дали сте задоволни од степенот на инвестирање во вашето училиште од страна на општината?
(со заокружување)

- А) да
- Б) делумно
- В) не

Ве молам објаснете го вашиот одговор

20. Дали сте задоволни од степенот на инвестирање во вашето училиште од страна на МОН? (со заокружување)

- А) да
- Б) делумно
- В) не

Ве молам објаснете го вашиот одговор

21. Дали мислите дека градоначалникот посветува доволно внимание за развојот на образованието во вашата општина? (со заокружување)

- А) да
- Б) не

Ве молам објаснете го вашиот одговор

22. Дали сте самостојни при одлучувањето за вработување на наставен кадар?
(со заокружување)

- А) да
- Б) не

Доколку одговорот е не, наведете ги причините

Ви благодарам на соработката !